

М.В.ГОГОЛЬ

ОДРУЖЕННЯ

*Держлітвидав
України*

**EX
LIBRIS**

**ПЕТРА
КРАВЧЕНКА**

М. В. ГОГОЛЬ

ОДРУЖЕННЯ

ЗОВСІМ НЕЙМОВІРНА
ПРИГОДА
НА 2 ДІЇ

Переклад Остапа Вишині.

*Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ - 1956*

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Агафія Тихонівна, купецька дочка, дівчина на відданні.

Орина Пантелеймонівна, тітка.

Текля Іванівна, сваха.

Подкольосін, службовець, надвірний совітник.

Кочкарьов, друг його.

Яїчниця, ексекUTOR *.

Анучкін, одставний піхотний офіцер.

Жевакін, моряк.

Дуняшка, дівчинка в домі.

Стариков, гостинодворець.

Степан, слуга Подкольосіна.

* Чиновник, що виконує господарські обов'язки.

ДІЯ ПЕРША

Кімната холостяка.

Я В А І

Подкольосін сам, лежить на канапі,
палить люльку.

Отак як почнеш ото сам на дозвіллі роздумувати, то бачиш, що, нарешті, таки треба одружитися. Ну, справді? Живеш, живеш, і така, врешті, гидота бере. От знову м'ясниці прогавив. А все ж, здається, готове, і сваха вже три місяці ходить. Їй-право, аж самому якось робиться совісно. Ей, Степане!

Я В А ІІ

Подкольосін, Степан.

Подкольосін. Не приходила сваха?
Степан. Ні.

Подкольосін. А в кравця був?
Степан. Був.

Подкольосін. Що ж, він шие фрак?

Степан. Шие.

Подкольосін. І багато вже нашив?

Степан. Та вже досить. Почав уже петлі обкидати.

Подкольосін. Що ти кажеш?

Степан. Кажу: почав уже петлі обкидати.

Подкольосін. А чи не питав він, навіщо, мовляв, потрібний панові фрак?

Степан. Ні, не питав.

Подкольосін. Може, він говорив, чи не думає пан одружитися?

Степан. Ні, нічого не говорив.

Подкольосін. Ти ж, однак, бачив у нього й інші фраки. Адже він і для інших шие?

Степан. Так, фраків у нього багато висить,

Подкольосін. А сукно ж на них буде, мабуть, гірше, як на моєму?

Степан. Так, це буде показніше, що на вашому.

Подкольосін. Що ти кажеш?

Степан. Кажу: це показніше, що на вашому.

Подкольосін. Добре. Ну, а не питав: для чого, мовляв, пан із такого тонкого сукна шие собі фрак?

Степан. Ні.

Подкольосін. Не говорив нічого про те, чи не думає, мовляв, пан одружитись?

Степан. Ні, про це не говорив.

Подкольосін. Ти ж, однак, сказав, який на мені чин і де я служу?

Степан. Казав.

П о д к о л ь о с і н. А він що на це?
С т е п а н. Говорить: буду старатись..
П о д к о л ь о с і н. Добре. Іди собі.

Степан виходить.

Я В А ІІІ

П о д к о л ь о с і н сам.

Я тої думки, що чорний фрак якось солідніше. Кольорові більше личать секретарям, титулярним та іншій дрібноті, молодокосно якось. Ті, які чином вищі, повинні більше додержуватись, як кажуть, того... от забув слово. І хороше слово, та забув... Так, батеньку, хоч як ти там собі не крути, а надвірний совітник той же полковник, тільки хіба що мундир без еполетів. Ей, Степане!

Я В А ІV

П о д к о л ь о с і н, С т е п а н.

П о д к о л ь о с і н. А ваксу купив?
С т е п а н. Купив.

П о д к о л ь о с і н. Де купив? У тій крамниці, про яку я тобі казав, що на Вознесенському проспекті?

С т е п а н. Так точно, у тій самій.

П о д к о л ь о с і н. Що ж хороша вакса?

С т е п а н. Хороша.

П о д к о л ь о с і н. Ти пробував чистити нею чоботи?

С т е п а н. Пробував.

П о д к о л ь о с і н. Що ж, блищить?

Степан. Блищати то вона добре блищить.

Подкольосін. А коли він давав тобі ваксу, не питав, для чого, мовляв, панові потрібна така вакса?

Степан. Ні.

Подкольосін. А чи не говорив, може: чи не затіває, мовляв, пан одружитись?

Степан. Ні, нічого не говорив.

Подкольосін. Ну, гаразд, іди!

Я В А V

Подкольосін сам.

Здається, дрібна річ — чоботи, а от, одначе, якщо погано пошиті, та руда вакса, вже в пристойному товаристві і не буде такої поваги. Уже якось не тее... От іще гидко, як мозолі. Ладний терпіти бозна-що, аби не мозолі. Ей, Степане!

Я В А VI

Подкольосін, Степан.

Степан. Чого зволите?

Подкольосін. Ти говорив шевцеві, щоб не було мозолів?

Степан. Говорив.

Подкольосін. А що він каже?

Степан. Каже, добре.

Степан виходить.

Я В А VII

П о д к о л ь о с і н, потім С т е п а н

П о д к о л ь о с і н. А клопітна, чорт візьми, річ — одруження! Те, та се, та оте... Щоб те й це до пуття було — ні, чорт візьми, не так це легко, як кажуть. Ей, Степане! (*Степан увиходить.*) Я хотів тобі ще сказати...

С т е п а н. Стара прийшла.

П о д к о л ь о с і н. А, прийшла; клич її сюди. (*Степан виходить.*) Так, це річ... річ, не той... важка річ...

Я В А VIII

П о д к о л ь о с і н і Т е к л я.

П о д к о л ь о с і н. А, здрастуй, здрастуй, Текле Іванівно! Ну що? як? Бери стільця, сідай та й розкажуй. Ну, то як же, як? Як, пак, її: Меланія?..

Т е к л я. Агафія Тихонівна.

П о д к о л ь о с і н. Так, так, Агафія Тихонівна. І, мабуть, якась сорокалітня діва?

Т е к л я. Ну, вже що ні, то ні, тобто, як одружитесь, щодня будете хвалити та дякувати.

П о д к о л ь о с і н. Та ти брешеш, Текле Іванівно.

Т е к л я. Постаріла, батеньку, щоб брехати; пес бреше.

П о д к о л ь о с і н. А придане, придане? Розкажи знову.

Т е к л я. А придане: камінний дім в Московській часті, на два елтажі, та вже що прибутковий — і не кажіть. Один лабазник

платить сімсот за крамничку. Пивний льох теж велике товариство приваблює. Два дерев'яних хлігери — один хлігер весь дерев'яний, другий на кам'яному фундаменті; кожний карбованців по чотириста дає прибутку. Горód іще є на Виборгській стороні; позаторік купець наймав під капусту, і такий купець тверезий, зовсім хмільного не бере в рот, і трьох синів має: двох уже оженив, «а третій», каже, «ще молодий, хай посидить у крамниці, щоб легше було торгівлю справляти. Я вже», каже, «старий, то хай син посидить у крамниці, щоб торгівля йшла легше».

П о д к о л ь о с і н. Та з виду яка, з виду?

Т е к л я. Як рефінат! Біла та рум'яна, як кров з молоком... Ну, цукерка, та й годі! Та вже будете по сі пори (*показує на горло*) задоволені і приятелеві, і ворогові скажете: «ну та й Текля Іванівна, от спасибі!»

П о д к о л ь о с і н. Ну, однак, вона ж не штаб-офіцерша?

Т е к л я. Купця третьої гільдії дочка! Та вже така, що й генералові обидно не буде. Про купця й чути не хоче. «Мені», каже, «хоч який буде чоловік непоказний, а тільки щоб дворянин». Отакий велікатес! А в неділю ото як одягне шовкову сукню — так от тобі Христос, так і шумить. Княгиня просто!

П о д к о л ь о с і н. Та я ж тебе тому й питаю, що я надвірний совітник, так мені, розумієш...

Т е к л я. Та вже ж як не розуміти.

Був у нас і надвірний совітник, так відмовили: не сподобався. Такий якийсь дивний норів у нього був: що не скаже слово — так і збреше, а такий зовні показний. Що ж робити, так йому вже бог дав. Він і сам уже не радий, та от не може, щоб не збрехнуть. Така вже на те божя воля.

П о д к о л ь о с і н. Ну, а, крім цієї, інших там нема ніяких?

Т е к л я. Та якої ж тобі ще? Це ж уже щонайкраща!

П о д к о л ь о с і н. Ніби вже й найкраща?

Т е к л я. Хоч по цілому світі ходи, такої не знайдеш.

П о д к о л ь о с і н. Подумаємо, подумаємо, матінко. Приходь іще позавтра. Ми з тобою, знаєш, знову отак: я полежу, а ти розкажеш...

Т е к л я. Та змилуйся, батеньку: третій уже місяць отак до тебе ходжу, а толку ні на стілечки. Все сидить у халаті та люльку тільки посмалює.

П о д к о л ь о с і н. А ти що ж гадаєш, що одружитись все одно, що: «ей, Степане, подай чоботи!» Натягнув на ноги та й пішов? Треба розміркувати, роздивитись.

Т е к л я. Ну, так що ж? Коли дивитись, то й дивись. На те й крам, щоб дивитись. От накажи подати кафтана, та тепер же, воно саме ранок, і поїдь.

П о д к о л ь о с і н. Тепер? А он бачиш, як нахмарило? Виїду, а воно як лине дощ!

Т е к л я. Та тобі ж гірше! Вже он у голові сивий волос видно, скоро вже й для

подружнього діла не годитимешся. Диво, що він надвірний совітник! Та ми таких женихів підберемо, що на тебе й глянути не схочемо.

П о д к о л ь о с і н. Що ти за нісенітницю верзеш? Звідки в мене сивий волос? Що ти мелеш? Де ж сивий волос? (*Мацає своє волосся.*)

Т е к л я. Як не бути сивому волосу, на те й живе людина. Дивись ти! Тією йому не догодиш, іншою не догодиш! Та в мене на прикметі такий капітан, що ти йому і під плече не підійдеш, а говорить як труба, в алгалантьєрстві* служить.

П о д к о л ь о с і н. Та брешеш, я подивлюся в дзеркало, де ти вигадала сивий волос. Ей, Степане, принеси дзеркало! Або ні, чекай, я піду сам. От іще, боже борони. Це гірше, як віспа. (*Іде до другої кімнати.*)

Я В А ІХ

Т е к л я і К о ч к а р ь о в (вбігаючи).

К о ч к а р ь о в. Що Подкольосін?.. (*Побачивши Теклю.*) Ти як тут? Ах ти!.. Ну, послухай, на якого чорта ти мене оженила?

Т е к л я. А хіба погано? Закон виконав.

К о ч к а р ь о в. Закон виконав! Ото диво — жінка! Що я, без неї не прожив би?

Т е к л я. Та ти ж сам причепився: ожени, бабусю, та й край.

К о ч к а р ь о в. Ах ти ж, криса стара!.. Ну, а тут чого? Невже Подкольосін хоче...

Т е к л я. А що ж? Бог благодать послав.

* Тобто в адміралтействі, в морському відомстві.

Кочкар'ов. Ну? Ач мерзотник, адже мені нічирк про це! Отакий? Натевам: тишком-нишком, га?

Я В А Х

Ті ж і Подкольосін із дзеркалом в руках, в яке вдивляється дуже пильно.

Подкольосін. Де ж сивий волос? Що ти брешеш? Ніякого сивого волоса нема.

Кочкар'ов (*підкрадається ззаду, лякає його*). Гух!

Подкольосін (*скрикнув і впустив дзеркало*). Божевільний! Ну, навіщо, навіщо... Ну, що за дурниці! Злякав, їй-право, так, що душа не на місці.

Кочкар'ов. Ну, нічого, жартував.

Подкольосін. Що за жарти вигадав? Досі не отямлюсь з переляку. І дзеркало он розбив. А це ж річ не дармова: в англійському магазині купив.

Кочкар'ов. Ну, годі: я знайду тобі інше дзеркало.

Подкольосін. Знайдеш, якже. Знаю я ці інші дзеркала. На цілий десяток показує старішим, і пика виходить косо.

Кочкар'ов. Послухай, адже я на тебе мусив би більше гніватись. Ти від мене, давнього друга, все ховаєш. Адже одружились надумав?

Подкольосін. Ото дурниці: зовсім і не думав.

Кочкар'ю в. Та ось же доказ. (Показує на Теклю.) Відомо, що за птиця стоїть. Ну що ж, нічого, нічого. Тут нема чогось такого. Діло християнське, потрібне навіть для вітчизни. Будь ласка, будь ласка: я беру на себе всі справи. (До Теклі.) Ну, кажи: як, що й до чого. Дворянка, чиновниця, в купецтві, чи що, і як звати?

Текля. Агафія Тихонівна.

Кочкар'ю в. Агафія Тихонівна Брандахлистова.

Текля. От і ні — Купердягіна.

Кочкар'ю в. В Шестилавочній, чи що, живе?

Текля. А от і ні, ближче буде до Пісків, у Мильнім провулку.

Кочкар'ю в. Ну да, в Мильному провулку, зразу за крамничкою — дерев'яний будинок?

Текля. Не за крамничкою, а за пивним льохом.

Кочкар'ю в. Як це за пивним, — ось тут я вже й не знаю.

Текля. А як повернеш у провулок, то буде тобі прямо будка, і як будку минеш, зверни ліворуч, і от тобі просто в очі, тобто отак тобі просто в очі і буде дерев'яний будинок, де живе кравчиха, що жила колись із сенатським обер-секлетарем. Ти до кравчихи не заходь, а зразу за нею буде другий будинок, кам'яний — от цей будинок і є її, в якому тобто вона й живе, Агафія Тихонівна, дівиця.

Кочкар'ю в. Добре, добре; тепер я все це сам уладнаю, а ти йди; ти вже не потрібна.

Текля. Як так! Невже ти сам хочеш весілля справити?

Кочкар'ов. Сам, сам; ти вже не втручайся тільки.

Текля. Ох, і безсоромник який! Та хіба ж це чоловіча справа. Одступись, батеньку, їй-право.

Кочкар'ов. Іди, йди. Не розумієш нічого, не втручайся, знай, жабо, своє болото, забирайся!

Текля. У людей тільки щоб хліб одбивати, безбожник отакий! У таке багно втесався. Коли б знала, нічого б не казала. *(Виходить сердита.)*

Я В А Х І

Подкольосіні Кочкар'ов.

Кочкар'ов. Ну, брат, цієї справи не можна відкладати. Ідьмо.

Подкольосін. Та я ж іще нічого. Я так тільки подумав.

Кочкар'ов. Пусте, пусте! Тільки не соромся: я тебе так оженю, що й не почувеш. Ми зараз же їдемо до панянки, і побачиш, як це все раптом.

Подкольосін. От іще. Зразу б і їхати!

Кочкар'ов. А за чим, змилуйся, за чим справа?.. Ну глянь сам: ну що з того, що ти не жонатий? Подивись на свою кімнату. Ну, що в ній? Он непочищений чобіт стоїть, он цебрик для умивання, он ціла купа тютюну на столі, і сам ти лежиш от, як байбак, цілий день лежні справляєш.

П о д к о л ь о с і н. Це правда. Порядку в мене, я знаю сам, що нема.

К о ч к а р ь о в. Ну, а як буде в тебе дружина, так ти, просто, ні себе, нічого не впізнаєш: тут у тебе буде канапа, песик, чижик який-небудь у клітці, шитво... І, уяви, ти сидиш на канапі, і раптом до тебе підсідає жіночка, гарненька така, і ручкою тебе...

П о д к о л ь о с і н. А, чорт, як подумаєш, справді, які ото ручки бувають. Адже, просто, брат, як молоко.

К о ч к а р ь о в. Куди тобі! Хіба в них тільки ручки?.. У них, брат... Ну та що там говорити, у них, брат, просто, чортзна-чого тільки нема.

П о д к о л ь о с і н. А я ж, правду ка-завши, люблю, коли біля мене сяде гарненька.

К о ч к а р ь о в. От бачиш, сам розкусив... Тепер тільки треба розпорядитись. Ти вже не турбуйся ні про що. Весільний обід і все інше — це вже все я. Шампансько-го менш як одну дюжину ніяк, брат, не можна, хоч що ти там говори. Мадери теж півдюжини пляшок неодмінно. У панянки, мабуть, ціла купа тіточок та кумась — ці жартувати не люблять. А рейнвейн — чорт з ним, правда? га? А щодо обіду — у мене, брат, на прикметі придворний офіціант: так, собака, нагодує, що, просто, не встанеш.

П о д к о л ь о с і н. Змилуйся, ти так гаряче берешся, ніби справді вже весілля.

К о ч к а р ь о в. А чом же ні? Навіщо ж відкладати? Адже ти згоден?

П о д к о л ь о с і н. Я? Ну, ні... я ще не зовсім згоден.

Кочкар'ов. Отакої! Та ти ж зараз сказав, що хочеш.

Подкольосін. Я говорив тільки, що непогано б.

Кочкар'ов. Та що ти, змилуйся! Та ми ж були вже зовсім всю справу... Та що? хіба тобі не до вподоби жонате життя, чи що?

Подкольосін. Ні... подобається.

Кочкар'ов. Ну, так що ж? За чим діло стало?

Подкольосін. Та діло ні за чим не стало. А тільки дивно...

Кочкар'ов. А що дивно?

Подкольосін. Та як же не дивно: все був не жонатий, а тепер раптом жонатий.

Кочкар'ов. Ну, ну... ну і не сором тобі? Ні, я бачу, що з тобою слід говорити серйозно: я говоритиму одверто, як батько з сином. Ну подивись, подивись на себе уважно, от, приміром, так, як ти дивишся тепер на мене. Ну що ти тепер таке? Ну просто колода, ніякої ваги не маєш. Ну для чого ти живеш? Ну глянь у дзеркало, що там бачиш? дурне обличчя — більше нічого. А тут, уяви, біля тебе будуть дітлахи, і не те, щоб двоє чи троє, а, може, цілих шестеро, і всі на тебе, як викапані. Ти ось тепер сам, надвірний совітник, експедитор або там начальник якийсь, бог тебе знає, а тоді, уяви, біля тебе експедиторята, маленькі такі чортенята, і який-небудь пустунчик, простягнувши рученята, буде сіпати тебе за бакенбарди, а ти тільки будеш йсму по-собачому: гав, гав гав! Ну, скажи, чи є що краще за це, га?

П о д к о л ь о с і н. Так вони ж пустуни великі: все псуватимуть, папери порозкидають.

К о ч к а р ь о в. Хай пустують, але ж вони всі на тебе схожі — от штука.

П о д к о л ь о с і н. А воно, справді, навіть чудно, чорт заberi: такий собі книш, щеня отаке, і вже на тебе схоже.

К о ч к а р ь о в. Як не чудно, звичайно, чудно! Ну, то поїдемо.

П о д к о л ь о с і н. А що ж, поїдемо.

К о ч к а р ь о в. Ей, Степане! Давай швидше своєму панові одягатися!

П о д к о л ь о с і н (*одягаючись перед дзеркалом.*) Я, однак, думаю, що слід було б у білім жилеті.

К о ч к а р ь о в. Пусте, однаково.

П о д к о л ь о с і н (*одягаючи комірці*). Проклята праля, так кепсько накрохмалила комірці — ніяк не стоять. Ти їй скажи, Степане, що коли вона, дурна, так прасуватиме білизну, то я найму іншу. Вона, мабуть, з коханцями забавляється, а не прасує.

К о ч к а р ь о в. Та ну, брат, швидше! Як ти вовтузишся.

П о д к о л ь о с і н. Зараз, зараз. (*Одягає фрак і сідає.*) Послухай, Ілля Хомич. Знаєш що? Їдь ти сам!

К о ч к а р ь о в. Отакої; збожеволів, чи що? Мені їхати? Та хто з нас жениться: ти чи я?

П о д к о л ь о с і н. Їй-право, щось не хочеться; хай краще завтра.

К о ч к а р ь о в. Ну, є у тебе хоч крихта

розуму? Ну, не йолоп ти? Зовсім зібрався, і раптом не треба! Ну скажи, будь ласка, чи не свиня ти, не падлюка ти після цього?

П о д к о л ь о с і н. Ну чого ж ти лаєшся? чого? що я тобі зробив?

К о ч к а р ь о в. Дурень ти, дурень заплішений, це тобі всяк скаже. Бовдур, от просто бовдур, хоч і експедитор. Про кого я дбаю? Про тебе: адже з рота шмат вирвуть. Лежить, проклятий холостяк! Ну скажи, будь ласка, ну, на що ти схожий? Ну, ну, погань, тухлій, сказав би таке слово... та непристойно. Баба! гірше баби!

П о д к о л ь о с і н. Та й ти справді цяця. (Тихо.) Чи ти при розумі? Тут стоїть кріпак, а він при ньому лається, та ще отакими словами; не знайшов іншого місця.

К о ч к а р ь о в. Та як же тебе не лаяти, скажи, будь ласка? Хто може тебе не лаяти? У кого вистачить духу тебе не лаяти? Як порядна людина, вирішив одружитися, добре так розсудив і раптом — просто здуру, блекоти об'ївся, дурбило...

П о д к о л ь о с і н. Ну годі, я їду — чого ж ти розкричався?

К о ч к а р ь о в. Їду! Звичайно, що ж іще робити, як не їхати! (Степанові.) Давай йому капелюх і шинель!

П о д к о л ь о с і н (у дверях). Така, справді, дивна людина. З ним ніяк не можна водитися: вилає раптом ні за що, ні про що. Не розуміє ніякого поводження.

К о ч к а р ь о в. Та вже скінчено, тепер не лаю.

Обидва виходять.

Кімната в домі Агафії Тихонівни. Агафія Тихонівна ворожить на картах, з-за руки дивиться тітка Орина Пантелеймонівна.

Агафія Тихонівна. Знову, тітусю: дороба! Інтересується якийсь бубновий король, сльози, любовний лист; з лівого боку жировий виявляє велику увагу, але якась лиходійка заважає.

Орина Пантелеймонівна. А хто б, ти гадаєш, був жировий король?

Агафія Тихонівна. Не знаю.

Орина Пантелеймонівна. А я знаю, хто.

Агафія Тихонівна. А хто?

Орина Пантелеймонівна. А хороший купець, сукняного торгу, Олексій Дмитрович Стариков.

Агафія Тихонівна. От уже напевно не він, на що хочете б'юсь — не він.

Орина Пантелеймонівна. Не супереч, Агафіє Тихонівно, волосся таке вже русяве. Нема іншого жирового короля.

Агафія Тихонівна. А от і ні: жировий король означає тут дворянина. Купцеві далеко до жирового короля.

Орина Пантелеймонівна. Ех, Агафіє Тихонівно, не те б ти сказала, якби небіжчик Тихон, твій батенько, Пантелеймонович був живий. Було як ударить всіма п'ятьма по столу та як крикне: «Плювати мені», говорить, «на того, хто соромиться бути купцем; та не віддам от», говорить, «дочку за полковника. Хай це роблять інші! а і сина», говорить, «не віддам на службу».

Що», каже, «хіба купець не служить государеві так само, як і кожний інший?» Та всіма п'ятьма по столу як дасть! А рука як відро завбільшки — такий страх! Як сказати правду, він і всахарив твою матінку, а небіжчиця ще б пожила.

А гафія Тихонівна. Ну, щоб і в мене та був такий лютий чоловік! та нізащо не вийду за купця!

Орина Пантелеймонівна. Таж Олексій Дмитрович не такий!

А гафія Тихонівна. Не хочу, не хочу. В нього борода: почне їсти, все по бороді потече. Ні, ні, не хочу!

Орина Пантелеймонівна. Та де ж узяти путнього дворянина. Адже на вулиці його не знайдеш.

А гафія Тихонівна. Текля Іванівна знайде. Вона обіцяла знайти найкращого.

Орина Пантелеймонівна. Та вона ж брехуха, моя люба!

Я В А XIII

Ті ж і Текля.

Текля. От і ні, Орино Пантелеймонівно, гріх вам наклепи на мене, безневинну, зводити.

А гафія Тихонівна. Ах, це Текля Іванівна! Ну що, говори, розкажуй! Є?

Текля. Є, є, дай тільки дихнути — так заклопоталася! З твого доручення всі будинки обійшла, по канцеляріях, по мініс-

теріях тягалася, в калавурці тинялася. Чи знаєш ти, люба моя, мене ж трохи не побили, їй-богу. Стара ота, що женила Аферових, так була за мене взялася: «Ти сяка-така, тільки хліб одбиваєш, знай свій квартал», говорить. — «Та що ж», я просто так і одрізала, «я для своєї баришні, не прогнівайся, все готова зробити». Зате вже яких женихів тобі припасла! Та стояв світ і ще стоятиме, а таких ще не було. Декотрі з них сьогодні й прибудуть. Я забігла навмисне тебе попередити.

Агафія Тихонівна. Як це сьогодні? Серденько, Текле Іванівно, я боюсь!

Текля. Та не лякайся, люба моя! діло житейське. Прийдуть, подивляться, більше нічого. І ти на них подивишся: не сподобаються, — ну, й поїдуть.

Орина Пантелеймонівна. Ну вже ж, мабуть, путніх приманила!

Агафія Тихонівна. А скільки їх? багато?

Текля. Та чоловіка шість є.

Агафія Тихонівна (скрикує). Ух!

Текля. Що ж ти, моя голубко, так стрепенулась? Краще вибирати: один не підійде, другий підійде.

Агафія Тихонівна. А що вони: дворяни?

Текля. Всі, як один. Такі вже дворяни, що ще й не було таких.

Агафія Тихонівна. Ну, які ж вони, які?

Текля. Усі такі славні, всі такі хо-

роші, акуратні. Перший Балтазар Балтазарович Жевакін, такий славний, у флоті служив — якраз тобі підійде. Говорить, що йому треба, щоб наречена була в тілі, а сухо-ребрих зовсім не любить. А Іван Павлович, що служить езекухтором, такий величний, що й не приступити. Такий показний із себе, огрядний; як закричить на мене: «Ти мені не базікай дурниць, що наречена сяка та така, ти мені просто скажи, скільки за нею рухомого й нерухомого?» — «Стільки та стільки, батеньку мій!» — «Ти брешеш, псяюхо!» Та ще, матінко, таке слівце вклеїв, що непристойно тобі сказати. Я так одразу й зрозуміла: е, та це, видать, поважний пан.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ну, а ще хто?

Т е к л я. А ще Никанор Іванович Анучкін. Це вже такий велікатний, а губи, матінко моя, — малина, зовсім малина — такий славний. «Мені», каже, «треба, щоб наречена була з себе гарна, вихована, щоб по-французькому вміла говорити!» О, тонкого поводження людина, німецька штучка; а сам такий тендітний, і ніжки вузенькі, тоненькі.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ні, мені ці тендітні якось не той... не знаю... Я нічого не бачу в них...

Т е к л я. А коли хочеш кремезнішого, то візьми Івана Павловича. Кращого то вже не можна нікого вибрати. То вже, нема чого казати, пан так пан: насилу в ці двері пропхається — такий славний.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. А скільки років йому?

Текля. А чоловік іще молодий. Років п'ятдесят, та й п'ятдесят іще нема.

Агафія Тихонівна. А прізвище як?

Текля. А прізвище — Іван Павлович Яїчниця.

Агафія Тихонівна. Це таке прізвище?

Текля. Прізвище.

Агафія Тихонівна. Ах, боже мій, яке прізвище! Слухай-но, Теклюшо, коли я вийду за нього заміж, і раптом буду називатись Агафія Тихонівна Яїчниця? Бог зна, що таке!

Текля. І, матінко, та на Русі такі є содомні прізвища, що тільки плюнеш та перехрестишся, як почувеш. Ну, а коли не до смаку прізвище, то візьми Балтазара Балтазаровича Жевакіна — славний жених.

Агафія Тихонівна. А яке в нього волосся?

Текля. Хороше волосся.

Агафія Тихонівна. А ніс?

Текля. Е... і ніс хороший. Все на своєму місці. І сам такий славний. Тільки не прогнівайся: уже на квартирі в нього сама тільки люлька стоїть, більше нічого нема, ніяких меблів.

Агафія Тихонівна. А ще хто?

Текля. Акінф Степанович Пантелєєв, чиновник, титулярний совітник, трохи заїкається, тільки зате такий уже скромний.

Орина Пантелєймонівна. Ну що ти все: чиновник, чиновник; а чи не любить він випити, он що скажи.

Текля. Що п'є, то п'є, не перечу. А що робити, він же титулярний совітник; зате такий тихий, як шовк.

Агафія Тихонівна. Ну ні, я не хочу, щоб чоловік у мене був п'яниця.

Текля. Воля твоя, матінко моя! Не хочеш одного, візьми іншого. Проте, що ж такого, що іноді вип'є зайвого, — не весь же тиждень буває п'яний: іноді випадає день і тверезий.

Агафія Тихонівна. Ну, а ще хто?

Текля. Та є ще один, та тільки той такий... Бог з ним. Ці будуть кращі.

Агафія Тихонівна. Ну, а хто ж він!

Текля. А не хотілося б і говорити про нього. Він хоч і надвірний совітник і петлицю носить, та важкий дуже на підйом, не витягнеш його з дому.

Агафія Тихонівна. Ну, а ще хто? Адже тут їх тільки всього п'ять, а ти казала шість.

Текля. Та невже тобі ще мало? Дивись, як тебе раптом розібрало, а допіру була злякалась.

Орина Пантелеймонівна. Та що з них, з дворян твоїх? Хоч їх у тебе й шестеро, та, їй-право, один купець вартий усіх.

Текля. Е ні, Орино Пантелеймонівно. Дворянин буде поважніший.

Орина Пантелеймонівна. Та що з тої поваги? А от Олексій Дмитрович та в соболиній шапці, в санках як прокотить...

Текля. А дворянин от з аполетою проїде назустріч і скаже: «Що ти, купчисько? ану зверни з дороги!» Або: «Покажи, купчисько, оксамиту найкращого!» А купець: «Звольте, батеньку!» — «А скинь, неуку, капелюха!» — от що скаже дворянин.

Орина Пантелеймонівна. А купець, як забажає, не дасть сукна; от дворянин і голенький, і нема в чім ходить дворянинові.

Текля. А дворянин зарубає купця.

Орина Пантелеймонівна. А купець піде скаржитись у поліцію.

Текля. А дворянин піде на купця до сенахтора.

Орина Пантелеймонівна. А купець до губернахтора.

Текля. А дворянин...

Орина Пантелеймонівна. Бре-шеш, бре-шеш: дворянин... Губернахтор більший за сенахтора! Розносилася з дворянином! а дворянин, як треба, теж скидає шапку... (*У дверях чути дзвінок.*) Ніби дзвонить хтось.

Текля. Ох, це вони!

Орина Пантелеймонівна. Хто вони?

Текля. Вони... хтось із женихів.

Агафія Тихонівна (*скрикує*). Ух!

Орина Пантелеймонівна. Святи, помилуйте нас, грішних. У кімнаті зовсім не поприбирано. (*Хапає все, що є на столі, і бігає по кімнаті.*) Та серветка, серветка на столі зовсім чорна. Дуняшко, Дуняшко! (*Дуняшка з'являється.*) Швидше чисту сервет-

ку. (*Стягує серветку і метушиться по кімнаті.*)

Агафія Тихонівна. Ох, тітонько, що мені робити? Я ледь не в самій сорочці.

Орина Пантелеймонівна. Ох, матінко моя, біжи швидше одягатись! (*Бігає по кімнаті; Дуняшка приносить серветку; в дверях дзвонять.*) Біжи скажи: «зараз!»

Дуняшка здалеку кричить: «зараз!»

Агафія Тихонівна. Тітонько, таж сукня не випрасувана.

Орина Пантелеймонівна. Ох, господи милостивий, не погуби! надінь іншу.

Текля (*вбігає*). Чого ж ви не йдете? Агафія Тихонівно, швидше, матінко моя! (*Чути дзвоник.*) Ох, адже він уже дожидається.

Орина Пантелеймонівна. Дуняшко, проведи його і проси зачекати.

Дуняшка біжить у сніи і відчиняє двері. Чути голоси: «Дома?» — «Дома, пожалуйста до кімнати». Усі з цікавістю намагаються подивитися в замкову щілину.

Агафія Тихонівна (*скрикує*). Ох, який товстий!

Текля. Іде, йде.

Усі стрімголов біжать.

Я В А XIV

Іван Павлович Яїчниця
і Дуняшка.

Дуняшка. Зачекайте тут. (*Виходить.*)

Я ї ч н и ц я. Та почека́ти — почека́ємо, коли б тільки не затриматись. Вийшов тільки на хвилинку з департаменту. Раптом заманеться генералові: «а де ексекUTOR?» — «Молоду пішов оглядати...» Щоб не дав він мені такої молодії... однак ще раз розглянути розпис... (*Читає.*) «Кам'яний двоповерховий будинок...» (*Підводить очі вгору і розглядає кімнату.*) Є! (*Читає далі.*) «Флігелів два: флігель на кам'янім підмурку, флігель дерев'яний...» Ну дерев'яний поганенький. «Дрожка, сани парні з різьбою під великий килим і під малий». Може, такі, що тільки на дрова. Стара однак, запевняє, що перший сорт; гаразд, хай перший сорт. «Дві дюжини срібних ложок...» Звісно, для дому потрібні срібні ложки. «Дві лисячих шуби...» Гм. «Чотири великі пуховики і два малі». (*Значуще стискає губи.*) «Шість пар шовкових і шість пар ситцевих суко́нь, два нічні капоти, два...» Ну це пуста річ! «Білизна, серветки»... Це хай буде, як їй схочеться. Проте, слід усе це на ділі перевірити. Тепер от обіцяють і будинки, і екіпажі, а як одружишся — тільки й знайдеш, що пуховики та перини.

Чути дзвінок. Дуняшка біжить хапаючись через кімнату відчиняти двері. Чути голоси: «Дома?» — «Дома».

Я В А Х V

І в а н П а в л о в и ч і А н у ч к і н.

Д у н я ш к а. Зачекайте тут. Вони вийдуть. (*Виходить.*)

Анучкін вітається з Яїчницею.

Я ї ч н и ц я. Моє шанування!

А н у ч к і н. Чи не з батеньком чарівної хазяйки маю честь розмовляти?

Я ї ч н и ц я. Ні, ні, зовсім не з батеньком. Я навіть іще не маю дітей.

А н у ч к і н. Ах, пробачте, пробачте!

Я ї ч н и ц я (набік). Фізіономія цієї людини щось мені підозріла: чи не за тим і він сюди прийшов, що і я? (Вголос.) Ви, певно, маєте якусь потребу до хазяйки дому?

А н у ч к і н. Ні, що ж.. потреби ніякої нема, а так зайшов з прогулянки.

Я ї ч н и ц я (набік). Бреше, бреше, з прогулянки! женитись, падлюка, хоче!

Чути дзвінок. Дуняшка біжить через кімнату відчиняти двері. У сінях голоси: «Дома?» — «Дома!»

Я В А XVI

Т і ж і Ж е в а к і н у супроводі д і в ч и н к и.

Ж е в а к і н (до дівчинки). Будь ласка, душечко, почисть мене... Пилюки, знаєш, на вулиці пристало чимало. Он там, будь ласка, зніми пушинку. (Повзртається.) Так! дякую, душечко. От іще, подивись, там ніби павучок лазить! а на підборах ззаду нічого нема? Спасибі, рідненька! Отут іще, здається. (Гладить рукою рукав фракa і поглядає на Анучкіна і на Івана Павловича.) Сукенце ж аглицьке! А як носиться! 95-го року, коли була ескадра наша в Сіцілії, ще мічманом купив я його і пошив мундир; 801-го, за Павла Петровича, я був лейтенантом, — сукно було зовсім новісіньке; 814-го проробив експеди-

цію навколо світу, і от тільки по швах трохи потерлося; 815-го пішов у відставку, тільки перелицював: уже десять років ношу, і досі як новий. Дякую, душечко, м... розкрасотчко! (*Робить їй ручкою і, підходячи до дзеркала, трохи розпушує волосся.*)

А н у ч к і н. А як, дозвольте дізнатися, Сіцилія, — от ви зволили сказати: Сіцилія, — хороша вона земля, Сіцилія?

Ж е в а к і н. А чудесна. Ми тридцять чотири дні там пробули; вид, я вам скажу, чудовий: отак гори, отак деревце яке-небудь гранатове, і скрізь італійочки, такі пуп'яночки, що так і хочеться поцілувати.

А н у ч к і н. І добре освічені?

Ж е в а к і н. Чудесним манером! Так освічені, як от у нас хіба графині. Було, підеш по вулиці — ну, російський лейтенант... Натурально, тут еполети (*показує на плечі*), золоте шитво, і так ото красунечки чорномазенькі — у них же біля кожного будинку балкончики і дахи, от як оця підлога, зовсім рівні. — Було, ото дивишся, і сидить такий собі пуп'яночок... Ну, натурально, щоб не осоромитись... (*Кланяється й розмахує рукою.*) І вона так тільки. (*Робить рукою рух.*) Натурально, одягнена: тут у неї яка-небудь тафтичка, шнуровочка, дамські різні сережки... ну, одне слово, такий ласенький шматочок.

А н у ч к і н. А як, дозвольте ще вам зробити запитання, — якою мовою висловлюються в Сіцилії?

Ж е в а к і н. А натурально, всі французькою.

А н у ч к і н. І геть усі панночки говорять по-французьки?

Ж е в а к і н. Геть усі! Ви, може, навіть не повірите тому, що я вам доповім; ми жили тридцять чотири дні, і за весь цей час я жодного слова не чув од них по-російськи.

А н у ч к і н. Жодного слова?

Ж е в а к і н. Жодного слова. Я вже не кажу про дворян та інших сеньйорів, тобто про різних їхніх офіцерів; але візьміть навмисне простого тамтешнього мужика, що переносить на шиї різний мотлох, спробуйте, скажіть йому: «Дай, брат, хліба», — не зрозуміє, їй богу, не зрозуміє, а скажи по-французькому: «Dateci dal pane» або «portale vino!» * — зрозуміє, і побіжить, і точно принесе.

І в а н П а в л о в и ч. А цікава, однак, як я бачу, повинна бути земля ота Сіцілія. От ви сказали мужик: що мужик, як він? чи такий самий, як і російський мужик, широкий у плечах і землю оре, чи ні?

Ж е в а к і н. Не можу вам сказати, не помітив, орють чи не орють, а от щодо нюхання табаки, то я вам скажу, що всі не тільки нюхають, а навіть за губу, тее-то, кладуть. Перевіз теж дуже дешевий; там усе майже вода і скрізь гондоли... Натурально, сидить отака італійочка, такий пуп'яночок, одягнена: вишивочка, хусточка... З нами були й аглицькі офіцери; ну, народ, як і

* Жевакін говорить не французькі, а італійські фрази: «Дайте хліба», «Дайте вина».

наші: моряки, і спочатку, справді, було дуже дивно, не розумієш один одного, а потім, як добре ознайомились, почали вільно розуміти: покажеш, було, отак на пляшку чи на склянку — ну зразу ж і знає, що це значить випити; покладеш отак кулак до рота і скажеш тільки губами: паф-паф — знає: люльку запалити. Взагалі, я вам скажу, мова досить легка, наші матроси за якихось три дні почали цілком розуміти один одного.

І в а н П а в л о в и ч. А преінтересне, як бачу, життя в чужих сторонах. Мені дуже приємно зблизитися з людиною бувалою. Дозвольте дізнатись: з ким маю честь розмовляти?

Ж е в а к і н. Жевакін, лейтенант в одставці. Дозвольте з свого боку теж запитати: з ким маю честь говорити?

І в а н П а в л о в и ч. На посаді ексектора, Іван Павлович Яїчниця!

Ж е в а к і н (*недочувши*). Та я теж уже підснідав. Дороги, знаю, спереду буде чималенько, а час холоднуватий: оселедчика з'їв із хлібцем.

І в а н П а в л о в и ч. Ні, здається, ви не так зрозуміли: це прізвище моє — Яїчниця.

Ж е в а к і н (*кланяючись*). Ох, пробачте, я трошки недочуваю. Я, їй-право, гадав, що ви зволили сказати, що поїли яєшні.

І в а н П а в л о в и ч. А що робити! я вже хотів був просити генерала, щоб дозволив мені називатися Яїчніцин, та свої одсовітували: кажуть, буде схоже на «собачий син».

Ж е в а к і н. А це, однак, буває. У нас уся третя ескадра, всі офіцери і матроси, всі були з предивними прізвищами: Помойкін, Ярижкін, Перепреєв лейтенант. А один мічман, і навіть добрий мічман, був на прізвище просто Дірка. І капітан, було: «ей, ти, Дірко, йди-но сюди!» І, було, з нього завжди пожартуеш: «ех ти, дірка отакий!» говориш, було, йому.

Чути в дверях дзвінок, Т е к л я біжить через кімнату відчиняти.

Я ї ч н и ц я. А, здрастуй, матінко!

Ж е в а к і н. Здрастуй; як живеш, серце моє?

А н у ч к і н. Здрастуйте, матінко Текле Іванівно!

Т е к л я (*біжить хапаючись*). Спасибі, батеньки мої, здорова, здорова! (*Одчиняє двері; в сінях чути голоси: «Дома?» — «Дома». Потім кілька майже нечутних слів, на які Текля відповідає з досадою: «Дивись ти який!»*)

Я В А XVII

Т і ж, К о ч к а р ь о в, П о д к о л ь о с і н
і Т е к л я.

К о ч к а р ь о в (*до Подколосьіна*). Ти пам'ятай, тільки кураж і більше нічого. (*Озирається і розкланюється децю здивовано; сам собі.*) Ху, ти, яка купа народу. Це що значить? Чи не женихи? (*Штсвхає Теклю і говорить їй тихо.*) З котрих сторони назбирала ворон — га?

Т е к л я (*тихо*). Тут тобі нема ворон, усі чесні люди.

К о ч к а р ь о в (*до неї*). Гості нещитані, каптани обсмикані.

Т е к л я. Каже дядя, на себе глядя, а й хвастонуті немає чим: верба товста, та все-редині пуста.

К о ч к а р ь о в. Та й твої розжилися — по дірці в кишені. (*Голосно.*) Та що вона робить тепер? Оці ж двері до неї в спочивальню? (*Підходить до дверей.*)

Т е к л я. Безсоромний! кажуть тобі, що одягається.

К о ч к а р ь о в. Ото лихо! що ж тут такого? адже тільки подивлюсь і все! (*Дивиться в замкову щілину.*)

Ж е в а к і н. А дозвольте й мені поцікавитися теж!.

Я ї ч н и ц я. Дозвольте й мені глянути один разочок.

К о ч к а р ь о в (*дивиться й далі*). Та нічого не видно, панове. І впізнати не можна, що воно біліє, чи жінка, чи подушка.

Однак усі обступили двері і намагаються зазирнути.

К о ч к а р ь о в. Чшш... хтось іде.

Усі відскакують геть.

Я В А XVIII

Ті ж, Орина Пантелеймонівна
й Агафія Тихонівна. Усі вклоняються.

Орина Пантелеймонівна. А з якої причини зволили зробити ласку завітати?

Я ї ч н и ц я. А з газет дізнався я, що бажаєте підрядитися поставляти ліс і дрова, і тому, перебуваючи на посаді ексекutora при казенному місці, я прийшов довідатись, якого роду ліс, і скільки, і до якого часу ви можете його поставити.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. Хоч підрядів ніяких і не беремо, а що прийшли — раді. А як на прізвище?

Я ї ч н и ц я. Колезький асесор, Іван Павлович Яїчня.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. Прошу ласкаво сідати! *(Звертається до Жевакіна і дивиться на нього.)* А дозвольте дізнатись...

Ж е в а к і н. Я теж, бачу в газетах оголошення про щось: а дай, думаю собі, піду. Погода здалася хорошою, по дорозі скрізь травичка...

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. А як на прізвище?

Ж е в а к і н. А лейтенант морської служби в одставці, Балтазар Балтазарович Жевакін 2-й. Був у нас ще один Жевакін, так той ще раніш за мене пішов у відставку: був поранений, матінко, під коліно, і куля так дивно пройшла, що коліна самого не зачепила, а по жилі прохопилась — як голкою зшило, так що, коли, було, стоїш із ним, усе здається, що він намагається тебе ззаду коліном ударити.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. А прошу ласкаво сідати. *(Звертаючись до Анучіна.)* А дозвольте дізнатися, з якої причини?..

А н у ч к і н. По сусідству, прошу вас. Перебуваючи в досить близьких сусідах...

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. Чи не в домі купецької жінки Тулубової, що напроти, зволите жити?

А н у ч к і н. Ні, я поки що живу ще на Пісках, але, однак, маю намір згодом переїхати сюди, у цю частину міста.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. А прошу ласкаво сідати. (*Звертається до Кочкарьова.*) А дозвольте дізнатись...

К о ч к а р ь о в. Та невже ви мене не впізнаєте? (*Звертаючись до Агафії Тихонівни.*) І ви теж, панночко?

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Скільки мені здається, зовсім не бачила вас.

К о ч к а р ь о в. Однак ви пригадайте. Ви мене, напевно, десь бачили.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Їй-право, не знаю. Хіба чи не у Бірюшкіних?

К о ч к а р ь о в. Саме у Бірюшкіних.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ах, та ви ж не знаєте, адже з нею пригода трапилась.

К о ч к а р ь о в. Якже, вийшла заміж.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ні, це ще добре б, а то ногу переламала.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. І дуже переламала. Поверталася пізенько додому на дрожці, а кучер був п'яний і вивалив з дрожки.

К о ч к а р ь о в. То ж то я пригадую, що щось таке було: чи то заміж вийшла, чи переламала ногу.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. А як на прізвище?

Кочкар'ов. Як же, Ілля Хомич Кочкар'ов, адже ми родичі. Дружина моя безнастанно говорить про те... Дозвольте, дозвольте (*бере за руку Подкольосіна і підводить його*): приятель мій, Подкольосін Іван Кузьмич, надвірний совітник, служить експедитором, сам усі справи робить, удосконалив якнайкраще свою частину.

Орина Пантелеймонівна. А як на прізвище?

Кочкар'ов. Подкольосін Іван Кузьмич, Подкольосін. Директора тільки так, для чину настановлено, а всі справи він робить, Іван Кузьмич Подкольосін.

Орина Пантелеймонівна. Так ото. Прошу ласкаво сідати.

Я В А Х І Х

Ті ж і Стариков.

Стариков (*кланяючись жваво й швидко, по-купецькому, і легенько беручись у боки*). Здрастуйте, Орино Пантелеймонівно. Хлопці на Гостинім дворі говорили, що продаєте вовну, матінко!

Агафія Тихонівна (*одвертаючися з презирством, тихо, але так, щоб він почув*). Тут не купецька крамниця.

Стариков. Он як! чи невчасно прийшли? чи й без нас справу закінчили?

Орина Пантелеймонівна. Прошу, прошу, Олексію Дмитровичу, хоч вовни і не продаємо, а що прийшли — раді. Прошу ласкаво сідати.

Всі посідали. Мовчання.

Я ї ч н и ц я. Дивна погода нині: зранку зовсім було схоже на дощик, а тепер ніби й минуло.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Так, ця погода ні на що не схожа: іноді ясно, а іншим разом зовсім дощова. Дуже велика неприємність.

Ж е в а к і н. От у Сіцилії, матінко, ми були з ескадрою навесні: як порівняти, то до нашого лютого; вийдеш, було, з дому: день сонячний, а потім отак дощик, і дивишся, справді немовби дощик.

Я ї ч н и ц я. Найнеприємніше, коли в таку погоду сидиш сам. Жонатій людині зовсім інша справа: не сумно; а коли на самоті — так це просто...

Ж е в а к і н. О, смерть, справжня смерть...

А н у ч к і н. Так, прошу, це, можна сказати...

К о ч к а р ь о в. Та де там? Просто мука! життю радий не будеш; не допусти бог знати такого становища.

Я ї ч н и ц я. А як, панночко, коли б вам довелося вибрати милого? Дозвольте взнати ваш смак. Пробачте, що я так просто. На якій службі ви вважаєте пристойніше бути мужеві?

Ж е в а к і н. Чи хотіли б ви, панночко, мати за мужа людину, знайому з морськими бурями?

К о ч к а р ь о в. Ні, ні. Найкращий, на мій погляд, муж — це людина, яка майже сама керує всім департаментом.

А н у ч к і н. А навіщо упередження? Чо-

му ви хочете виявити неповагу до людини, яка хоч, звичайно, служила і на піхотній службі, але вміє, однак, цінувати поведження вищого товариства.

Я ї ч н и ц я. Панночко, вирішуйте ви!

Агафія Тихонівна мовчить.

Т е к л я. Відповідай же, моя люба. Скажи їм що-небудь.

Я ї ч н и ц я. То як же, матінко?

К о ч к а р ь о в. Який же ваш погляд, Агафіє Тихонівно?

Т е к л я (*тихо до неї*). Скажи ж, скажи: «дякую», мовляв, «з моєю охотою». Не гаразд же так сидіти.

А г а ф і я Т и х о н і в н а (*тихо*). Мені соромно, їй-право, соромно, я піду, далєбі, піду; тіточко, посидьте за мене.

Т е к л я. Ох, та не роби цього страму, не виходь; зовсім осоромишся. Вони хтозна-що подумують.

А г а ф і я Т и х о н і в н а (*так само*). Ні, їй-право, піду. Піду, піду! (*Вибігає.*)

Текля і Орина Пантелеймонівна виходять
слідом за нею.

Я В А ХХ

Ті ж, крім тих, що вийшли.

Я ї ч н и ц я. Ось тобі й маєш, і пішли всі! Що це значить?

К о ч к а р ь о в. Щось, мабуть, трапилось.

Жевакін. Щось з дамським туалетиком... щось там підправити... вишивочку... пришпилити...

Текля входить. Усі до неї назустріч, запитуючи:
«що, що таке?»

Кочкар'ов. Що-небудь трапилось?

Текля. Як можна, щоб трапилось. Ій-богу, нічого не трапилось.

Кочкар'ов. Та чого ж вона ви-йшла?

Текля. Та присоромили, тому й ви-йшла; зовсім ізконфузили, так що не всиділа на місці. Просить пробачення: увечері щоб на склянку чаю завітали. *(Виходить.)*

Яїчниця *(набік)*. Ох, ота мені склянка чаю! От через що не люблю сватання, почнеться тяганина: сьогодні не можна, та завітайте завтра, та ще позавтра на склянку, та треба ще подумати. А діло ж пусте, аж ніяк не головоломне. Чорт забирай, я людина службова, мені нема коли.

Кочкар'ов *(до Подколюсіна)*. А хазяйка непогана, га?

Подколюсін. Так, непогана.

Жевакін. А хазяечка гарна.

Кочкар'ов *(набік)*. От чорт! Цей дурень закохався. Ще буде, чого доброго, заважати. *(Голосно.)* І зовсім не гарна, зовсім не гарна.

Яїчниця. Ніс великий.

Жевакін. Ну ні, носа я не примітив. Вона... такий пуп'яночок.

Анучкін. Я сам теж їхнього погляду. Ні, не те, не те... Я навіть думаю, що навряд

чи вона знайома з поводженням вищого товариства. Та й чи знає що вона по-французькому?

Ж е в а к і н. Так чого ж ви, наслідуюся спитати, не поговорили з нею по-французькому? Може, і знає.

А н у ч к і н. Ви гадаєте, я говорю по-французькому? Ні, я не мав щастя скористатися з такого виховання. Мій батько був мерзотник, тварюка. Він і не думав навчити мене французької мови. Я був тоді ще дитиною, мене легко було привчити, варт було тільки одлупити гарненько, і я б знав, я б неодмінно знав.

Ж е в а к і н. Ну а тепер, коли ви не знаєте, яка ж користь вам, коли вона...

А н у ч к і н. Е ні, ні, жінка зовсім інша справа. Треба, щоб вона неодмінно знала, а без того в неї і те і оце... *(показує жестами)* все вже буде не те.

Я ї ч н и ц я *(набик)*. Ну про це хай дбає хтось інший. А я піду та обдивлюсь із двору будинок і флігелі: коли тільки все як слід, то цього ж таки вечора доб'юся діла. Ці женишки мене не лякають. Народ щось дуже кволуватий. Таких дівчата на відданні не люблять.

Ж е в а к і н. Піти запалити люлечку. А що, чи не по дорозі нам? Де ви, дозвольте спитати, живете?

А н у ч к і н. А на Пісках, у Петровському провулку.

Ж е в а к і н. Еге, вийде кружина: я на острові, у 18-й лінії; а проте, все-таки я вас проведу.

Стариков. Ні, тут щось чванькувато. Ой, пригадаєте потім, Агафіє Тихонівно, і нас. Мое поважання, панове! (*Кляються й виходить.*)

Я В А ХХІ

Подкольосіні Кочкарьов.

Подкольосін. А що ж, ходімо й ми.

Кочкарьов. Ну, що, адже правда, що хазяйка гарна?

Подкольосін. Та що! мені, признатись, вона не подобається.

Кочкарьов. Отакої! це що? Та ти ж сам погодився, що вона хороша.

Подкольосін. Та так, якось не те: і ніс довгий, і по-французькому не знає.

Кочкарьов. А це що? тобі навіщо по-французькому?

Подкольосін. Ну все-таки наречена повинна знати по-французькому.

Кочкарьов. А чому?

Подкольосін. Та тому, що... вже я не знаю чому, а все вже в неї буде не те.

Кочкарьов. Ну от, один дурень зараз сказав, а він і вуха розвісив. Вона красуня, просто красуня; такої дівчини не знайдеш ніде.

Подкольосін. Та вона мені самому спочатку була сподобалась, а потім, як почали говорити: довгий ніс, довгий ніс, ну, я роздивився, і сам бачу, що довгий ніс.

Кочкарьов. Ех ти, тютя з полив'я-

ним носом. Вони навмисне говорять, щоб тебе спровадити, і я теж не хвалив, так завжди робиться. Це, брат, така дівчина! Ти роздивись тільки її очі, це ж чорт знає, що за очі: говорять, дихають! А ніс, — я не знаю, що за ніс! білий — як алебастр! Та й алебастр не кожний дорівнюється. Ти роздивись сам гарненько.

П о д к о л ь о с і н (*усміхаючись*). Та тепер я знову бачу, що вона ніби гарна.

К о ч к а р ь о в. А звичайно, гарна. Послухай, тепер, коли всі вони пішли, ходім до неї, поговоримо і все покінчимо.

П о д к о л ь о с і н. Ну, цього я не зроблю.

К о ч к а р ь о в. Чому ж?

П о д к о л ь о с і н. Та що за нахабство? Нас багато, хай вона сама вибере.

К о ч к а р ь о в. А що тобі на них зв'язати: боїшся суперництва, чи що? Хочеш, я їх усіх за хвилину спроважу?

П о д к о л ь о с і н. А як ти їх спроведиш?

К о ч к а р ь о в. Ну це вже моя справа. Дай мені тільки слово, що потім не будеш одмовлятися.

П о д к о л ь о с і н. Чому ж не дати? будь ласка. Я не відмовляюсь: я хочу одружитись.

К о ч к а р ь о в. Руку!

П о д к о л ь о с і н (*подаючи*). Візьми!

К о ч к а р ь о в. Ну оцього мені тільки й треба!

Обидва виходять.

ДІЯ ДРУГА

Кімната в домі Агафії Тихонівни.

Я В А І

А г а ф і я Т и х о н і в н а сама, потім
К о ч к а р ь о в.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Справді, яка трудність — вибір! Коли б іще один, два чоловіки, а то чотири. Як хочеш, так і вибирай. Никанор Іванович непоганий із себе, хоча, розуміється, худорлявий, Іван Кузьмич теж нічогенький. Та, правду казавши, Іван Павлович теж, хоч і товстий, а таки показний мужчина. Прошу я вас, як тут бути? Балтазар Балтазарович знову ж мужчина з достоїнствами. Так трудно вирішити, так трудно, що й не розказати. Якби губи Никанора Івановича та приставити до носа Івана Кузьмича, та взяти скільки-небудь сміливості, яка в Балтазара Балтазаровича, та додати ще, мабуть, до нього огрядності Івана Павловича, я б одразу вирішила. А тепер от подумай! просто аж голова заболіла. Я гадаю, найкраще кинути жеребок. Покластися в усьому на волю божу: хто

викинеться, той і чоловік. Напишу їх усіх на папірцях, скручу в трубочки, та й хай буде, що буде. (*Підходить до столика, виймає звідти ножиці і папір, нарізає квіточки і скручує, продсвжуючи гсворити.*) Таке нещасне становище дівчини, особливо ще закоханої. Із мужчин ніхто не зважає на це, просто не хочуть зрозуміти цього. Ось вони вже всі готові! лишається тільки покласти їх в ридикюль, зажмурити очі, та й хай буде, що буде. (*Кидає квіточки в ридикюль і перемішує їх рукою.*) Страшно... Ах, якби бог дав, щоб вийнявся Никанор Іванович; ні, а чому він? Краще ж Іван Кузьмич. А чому ж Іван Кузьмич? чим же погані ті, інші... Ні, ні, не хочу... який вибереться, той хай і буде. (*Шукає рукою в ридикюлі і виймає замість одного всі.*) Ух! усі! всі вийнялися! А серце так і тьохкає! Ні, одного! одного! Неодмінно одного! (*Кладе квіточки в ридикюль і перемішує. В цей час увіходить потихеньку Кочкар'ов і стає псзду.*) Ах, якби вийняти Балтазара... що я!.. хотіла сказати Никанора Івановича... ні, не хочу, не хочу. Кого на- каже доля.

К о ч к а р ь о в. Та візьміть Івана Кузьмича, од усіх найкращий.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ах! (*Скрикує і затуляє лице обома руками, боячись глянути назад.*)

К о ч к а р ь о в. Та чого ж ви зляка- лися? Не лякайтеся, це я. Справді, візьміть Івана Кузьмича.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ах, мені со- ромно, ви підслухали.

Кочкар'ов. Нічого, нічого, адже я свій, рідня, передо мною нема чого соромитись; одкрийте ж ваше личко.

Агафія Тихонівна (*наполовину відкриваючи лице*). Мені, далебі, соромно.

Кочкар'ов. Ну, візьміть же Івана Кузьмича.

Агафія Тихонівна. Ах! (*Скрикує і затуляється знову руками.*)

Кочкар'ов. Справді, чудо людина, вдосконалив свою частину... просто дивна людина.

Агафія Тихонівна (*потроху відкриває лице*). Як же, а інший? а Никанор Іванович, адже він теж хороша людина.

Кочкар'ов. Змилюйтеся, та це ж погань проти Івана Кузьмича.

Агафія Тихонівна. А чому?

Кочкар'ов. Ясно, чому. Іван Кузьмич людина, ну, просто людина... людина, якої не знайдеш.

Агафія Тихонівна. Ну, а Іван Павлович?

Кочкар'ов. І Іван Павлович погань! усі вони погань.

Агафія Тихонівна. Так уже і всі?

Кочкар'ов. Та ви тільки поміркуйте, порівняйте тільки: це, хоч що кажіть, а Іван Кузьмич, а то ж казна-що: Іван Павлович, Никанор Іванович, чортзна-що!

Агафія Тихонівна. А вони ж, їй-право, такі дуже... скромні.

Кочкар'ов. Які там скромні? Забіяки. Щонайбуйніший народ. Охота ж вам

бути побитою на другий день після весілля!

Агафія Тихонівна. Ах, боже мій! Це вже, справді, таке нещастя, гірш за яке й бути не може.

Кочкар'ов. Ще б пак! Гірш за це й не вигадаєш нічого.

Агафія Тихонівна. То ви ради-те, що найкраще взяти Івана Кузьмича?

Кочкар'ов. Івана Кузьмича, натурально Івана Кузьмича. (Набік.) Справа, здається, йде на лад. Подколосьін сидить у кондитерській, піду швидше по нього.

Агафія Тихонівна. То ви гадаєте — Івана Кузьмича?

Кочкар'ов. Неодмінно Івана Кузьмича.

Агафія Тихонівна. А тим іншим хіба відмовити?

Кочкар'ов. Звісно, відмовити.

Агафія Тихонівна. А як же це зробити? якось соромно.

Кочкар'ов. Чому ж соромно? Скажіть, що ви ще молоді, і не хочете заміж.

Агафія Тихонівна. Таж вони не повірять, почнуть розпитувати: та чому, так як?

Кочкар'ов. Ну, а коли ви хочете покінчити все одним разом, скажіть просто: «геть звідси, дурні!»

Агафія Тихонівна. Як же можна так сказати?

Кочкар'ов. А ви спробуйте. Я вас запевняю, що після цього всі вибіжать геть.

Агафія Тихонівна. Та це ж вийде якось дуже лайливо.

Кочкар'ю в. Та ви ж їх не побачите більше, то чи вам не однаково?

Агафія Тихонівна. Та вийде ж якось не гаразд... адже вони розгніваються.

Кочкар'ю в. А яке горе, коли розгніваються! Якби з цього щось вийшло, тоді інша справа, а тут щонайбільше, коли хтось із них плюне в вічі, оце й усе.

Агафія Тихонівна. Ну, от бачите!

Кочкар'ю в. Та що ж за горе? Адже іншим по кілька разів плювали, їй-богу! Я теж знаю одного: чудовий із себе мужчина, рум'янець на всю щоку; до тих пір підлещувався й набридав своєму начальникові про збільшення платні, що той кінець кінцем не витримав — плюнув у самісіньке обличчя, їй-богу! «От тобі», каже, «твоя прибавка, відчепись, сатано!» А платню, проте, збільшив. То що ж з того, що плюне? Коли б, інша справа, була далеко хустка, а вона ж тут у кишені — взяв та й обтер. *(У сінях дзвінок.)* Стукають: хтось із них, певно; я б не хотів тепер із ними зустрічатись. Чи нема там у вас іншого виходу?

Агафія Тихонівна. Якже, чорними сходами. Але, далєбі, я вся тремчу.

Кочкар'ю в. Нічого, більше сміливості. Прощайте! *(Набік.)* Швидше приведу Подколюсіна.

Я В А ІІ

Агафія Тихонівна і Яїчниця.

Яїчниця. Я навмисне, панночко, прийшов трохи раніше, щоб поговорити з

вами сам на сам, на дозвіллі. Ну, панночко, щодо чина, я вже гадаю, вам відомо: служу колезьким асесором, любий начальниками, підлеглі слухаються... не вистачає тільки одного: подруги життя.

Агафія Тихонівна. Так.

Яїчниця. Тепер я знаходжу подругу життя. Подруга ця ви. Скажіть просто: так чи ні? (*Дивиться їй в плече, набік.*) О, вона не те що, як бувають худенькі німкені, дещо є.

Агафія Тихонівна. Я ще дуже молода... не маю бажання ще заміж.

Яїчниця. Змилуйтесь, а сваха навіщо клопочеться? Але, може, ви хочете щось інше сказати, говоріть... (*Чути дзвінок.*) Чорт забирай, ніяк не дадуть діла зробити.

Я В А ІІІ

Ті ж і Жевакін.

Жевакін. Пробачте, шановна, що я, може, дуже рано. (*Обертається і бачить Яїчницю.*) Ах, уже є... Іванові Павловичу моє поважання!

Яїчниця (*набік*). Провалився б ти із своїм поважанням! (*Голосно.*) То як же, панночко? Скажіть тільки одне слово: так чи ні?.. (*Чути дзвінок; Яїчниця сердито спльовує.*) Знову дзвінок!

Я В А ІV

Ті ж і Анучкін.

Анучкін. Може, добродійко, я раніше, ніж належить і дозволяє чемність...

(Побачивши інших, скрикує й розкланюється.)
Мое поважання.

Я ї ч н и ц я (набiк). Візьми собі своє поважання! Лиха личина тебе принесла, підломилися б твої сухорляві ноги! (Голосно.) То як же, панночко, вирішите, — я людина службова, часу в мене обмаль: так чи ні?

А г а ф і я Т и х о н і в н а (зняковiло). Не треба... не треба. (Набiк.) Нічого не розумію, що говорю.

Я ї ч н и ц я. Як не треба? з якого боку не треба?

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Нічого, нічого... Я не той... (Набираючись духу.) Геть звідси!.. (Набiк, сплеснувши руками.) Ах, боже мій, що я таке сказала?

Я ї ч н и ц я. Як «геть звідси»? Що це таке значить «геть звідси»? Дозвольте дізнатися, що ви розумієте під цим? (Взявшись у боки, підступає до неї грізно.)

А г а ф і я Т и х о н і в н а (глянувши йому в лице, скрикує). Ух, приб'є, приб'є! (Вибігає.)

Я ї ч н и ц я стоїть, роззявивши рота. Вбігає на крик Орина Пантелеймонівна і, глянувши йому в лице, теж скрикує: «Ух, приб'є, приб'є!» і вибігає.

Я ї ч н и ц я. Що за притичина така? От, справді, пригода!

В дверях дзвонить дзвінок і чути голоси.

Г о л о с К о ч к а р ь о в а. Та заходь, заходь, чого ж ти став?

Г о л о с П о д к о л ь о с і н а. Та йди

ти вперед. Я тільки на хвилинку оправлюсь, розстебнулася штрипка.

Г о л о с К о ч к а р ь о в а. Та ти дременеш знову.

Г о л о с П о д к о л ь о с і н а. Ні, не дремену! їй-богу, не дремену!

Я В А V

Т і ж і К о ч к а р ь о в.

К о ч к а р ь о в. Ну, от, дуже треба оправляти штрипку.

Я ї ч н и ц я (*звертається до нього*). Скажіть, будь ласка, дівиця дурна, чи як?

К о ч к а р ь о в. А що? трапилось хіба що?

Я ї ч н и ц я. Та незрозумілі вчинки; вибігла, почала кричати: «Приб'є, приб'є!» Чортзна-що!

К о ч к а р ь о в. Еге, це з нею буває. Вона дурна.

Я ї ч н и ц я. Скажіть, адже ви їй родич?

К о ч к а р ь о в. Якже, родич.

Я ї ч н и ц я. А який родич, дозвольте дізнатись?

К о ч к а р ь о в. Їй-право, не знаю: якось тітка моєї матері щось таке її батькові, чи батько її щось таке моїй тітці — про це знає дружина моя, це їхня справа.

Я ї ч н и ц я. І давно з нею такий дур?

К о ч к а р ь о в. А ще змалку.

Я ї ч н и ц я. Воно, розуміється, краще, якби вона була розумніша, а проте, й дурна

теж непогано. Були б тільки статті прибуткові в добрім порядку.

Кочкар'юв. Таж за нею нічого нема.

Яїчниця. Як так, а кам'яний дім?

Кочкар'юв. Та то тільки говориться, що кам'яний, а знали б ви, як його збудовано: стіни ж виведені в одну цеглину, а всередині різний мотлох — сміття, тріски, стружки.

Яїчниця. Що ви?

Кочкар'юв. А звісно. Хіба ви не знаєте, як тепер будують будинки? — аби тільки в ломбард заставити.

Яїчниця. Одначе ж будинок не заставлений?

Кочкар'юв. А хто вам сказав? Утім-то й справа, що не тільки заставлений, та ще за два роки проценти не заплачено. Та в сенаті є ще брат, який теж накидає оком на будинок; сутяги такого світ не бачив: з рідної матері останню спідницю зняв, безбожник.

Яїчниця. Як же це мені стара сваха... Ах вона, бестія така, недолюдок... (Набік.) Але, може, він і бреше. Під найсуворіший допит стару! і коли тільки правда... ну... я примушу заспівати не так, як інші співають.

Анучкін. Дозвольте вас теж потурбувати запитанням. Признаюся, не знаючи французької мови, надто тяжко судити самому, чи знає жінка по-французькому, чи ні. Як хазяйка дому, знає?..

Кочкар'юв. Ні бе, ні ме.

Анучкін. Що ви?

Кочкар'юв. Як же? я це дуже добре

знаю. Вона вчилася разом з дружиною в пансіоні, ледарка була відома, завжди в блазенським ковпаку сидить. А французький учитель просто лупив її палкою.

А н у ч к і н. Уявіть собі, що в мене одразу, як тільки її побачив, було якесь передчуття, що вона не знає по-французькому.

Я ї ч н и ц я. Ну чорт із французьким! Але як сваха триклятуша... Ах ти, бестія отака, відьма! Якби ж ви знали, якими словами вона розмалювала! Живописець, справжній живописець! «Дім, флігелі», говорить, «на підмурках, срібні ложки, сани» — от сідай та й катайся — одне слово, в романі чи знайдеться така сторінка. — Ах ти ж, стара подошва! Попадись тільки ти мені...

Я В А VI

Т і ж і Т е к л я.

Всі, побачивши її, звертаються до неї з такими словами:

Я ї ч н и ц я. А! ось вона! А підійди-но сюди, стара гріхороднице! а підійди-но сюди!

А н у ч к і н. Отак ви обдурили мене, Текле Іванівно?

К о ч к а р ь о в. Ану, підходь, Варваро, на розправу!

Т е к л я. І ні слова не розберу: оглушили зовсім.

Я ї ч н и ц я. Дім збудовано в одну цеглину, стара подошво, а ти набрехала: і з мезонінами, і чортзна з чим.

Текля. А не знаю, не я будувала. Може, треба було в одну цеглину, через те так і побудували.

Яїчниця. Та ще й у ломбард заставлений! Чорти б тебе з'їли, відьмо триклятуша! *(Тупає ногою.)*

Текля. Дивись ти який! Ще й лається. Інший би подякував за приємність, що клопоталась за нього.

Анучкін. Так, Текле Іванівно, от і мені ви теж наговорили, що вона знає по-французькому.

Текля. Знає, рідний, усе знає, і по-німецькому, і по-всякому — які хочеш манери — все знає.

Анучкін. Ні, ні; здається, вона тільки по-російському й говорить.

Текля. А що ж тут лихого? Зрозуміліше по-російському, через те й говорить по-російському. А якби вміла по-бусурменському, то тобі ж гірше, і сам би не зрозумів нічого. Тут уже нема чого говорити про російську мову, мова звісно яка: всі святі по-російському говорили.

Яїчниця. А підійди-но сюди, триклятуша! підійди-но до мене!

Текля *(задкуючи ближче до дверей)*. І не підійду, я знаю тебе, ти людина важка, ні за віщо поб'єш.

Яїчниця. Ну дивись, голубочко, це тобі не пройде. От як поведу я тебе в поліцію, то ти в мене знатимеш, як обдурювати чесних людей. От ти побачиш! А нареченій скажи, що вона негідниця! чуєш, неодмінно скажи. *(Виходить.)*

Текля. Дивись ти який! розійшовся як! Що товстий, то думає, йому й рівного нікого немає. А я скажу, що сам ти негідник, от що!

Анучкін. Признаюсь, люба моя, ніяк не гадав я, щоб ви так обдурювали. Коли б я знав, що панянка з такою освітою, та я... та й нога б моя просто не була тут. От як воно. *(Виходить.)*

Текля. Блекоти пооб'їдались чи випили зайве. Ач які вередуни знайшлися! З глузду звела дурна грамота.

Я В А VII

Текля, Кочкар'юв і Жевакін.
Кочкар'юв регочеться на все горло, дивлячись на Теклю і вказуючи на неї пальцем.

Текля *(з досадою)*. Ти чого горлянку дереш?

Кочкар'юв продовжує реготати.

Текля. Бач, як його розібрало!

Кочкар'юв. А сваха! сваха! Майстериця женити, знає, як повести справу! *(Продовжує реготати.)*

Текля. Іч, як заливається! Мабуть, покійниця з глузду зсунулася в той час, як тебе родила. *(Виходить з досадою.)*

Я В А VIII

Кочкар'юв і Жевакін.

Кочкар'юв *(продовжуючи реготати)*. Ой, не можу, їй-право, не можу,

сили не витримають, почуваю, що лусну
зо сміху. (*Продовжує реготати.*)

Жевакін, дивлячись на нього, починає й собі сміятись.

Кочкарьов (*стомлений, падає на стілець*). Ой, далебі, знесилів! Почуваю, що як іще засміюся, порву останні жили.

Жевакін. Мені подобається ваша весела вдача. У нас в ескадрі капітана Болдирева був мічман Петухов, Антон Іванович; теж був отакої веселої вдачі. Було, нічого йому більше, покажеш отак одного пальця — як засміється, їй-богу, і до самісінького вечора сміється. Ну, дивлячись на нього, і собі зробиться смішно, і дивишся: аж і сам так само смієшся.

Кочкарьов (*переводячи дух*). О, господи, помилуй нас грішних! Ну що вона надумала, дурепа? Ну куди ж їй женити, чи їй женити? Ось я оженю, так оженю!

Жевакін. Ні? так ви можете не жартома оженити?

Кочкарьов. Ще й як! кого завгодно, з ким завгодно.

Жевакін. Коли так, оженіть мене з тутешньою хазяйкою.

Кочкарьов. Вас? А навіщо вам женитись?

Жевакін. Як навіщо? от, дозвольте зауважити, дивне трохи запитання! А відома річ навіщо.

Кочкарьов. Та ви ж чули, в неї приданого ніякого нема.

Жевакін. Нема — то й нема! Звичайно, це кепсько, а проте, з такою пре-

люб'язною дівицею, з її поводженнями можна прожити й без приданого. Невеличка кімнатка (*міряє приблизно руками*), отак маленький передпокій, невеличка ширмочка або якась ніби перегородка...

Кочкар'ов. Та що вам у ній так сподобалося?

Жевакін. А правду казавши — мені вона сподобалася через те, що жінщина огрядна. Я великий аматор з боку жіночої огрядності.

Кочкар'ов (*скоса на нього поглядаючи, говорить набік*). А вже самому щоб чимось похизуватись — де там; ніби кисет, з якого витрусили тютюн. (*Голосно.*) Ні, вам зовсім не слід женитись.

Жевакін. Як так?

Кочкар'ов. А так. Ну що у вас за постать, між нами кажучи? Нога півняча.

Жевакін. Півняча?

Кочкар'ов. Розуміється. Який з вас вигляд!

Жевакін. Тобто як, одначе, півняча нога?

Кочкар'ов. Та просто — півняча.

Жевакін. Мені здається, це, одначе, образливо...

Кочкар'ов. Та я ж кажу тому, що знаю, ви людина розсудлива; іншому я не скажу. Я вас оженю, будь ласка, тільки з іншою.

Жевакін. Ні, я просив би вас, щоб з іншою мене не женили. Будьте вже такі ласкаві, щоб тільки з цією.

Кочкар'ов. Звольте, оженю, тільки з умовою: ви не втручайтеся нікуди і не

показуйтеся навіть на очі панянці. Я все зроблю без вас.

Ж е в а к і н. Одначе, як же це, все без мене? Все-таки мені ж хоч на очі слід показатися.

К о ч к а р ь о в. Зовсім не слід. Ідіть додому і чекайте, цього ж вечора все буде зроблено.

Ж е в а к і н (*потирає руки*). А це ж уже от як би хороше. А чи не треба атестата, службового списку? Може, дівиця забажає поцікавитись. Я збігаю за ними на хвилину.

К о ч к а р ь о в. Нічого не треба, йдіть тільки додому. Я вам сьогодні ж дам знати. (*Випроваджує його.*) Ага, чорта з два, як би не так! Що ж це? Що ж це Подкольосін не йде? Це, однак, дивно. Невже й досі оправляє свою штрипку? Чи не побігти по нього?

Я В А ІХ

К о ч к а р ь о в, А г а ф і я Т и х о н і в н а.

А г а ф і я Т и х о н і в н а (*озираючись*). Що, пішли? нікого нема?

К о ч к а р ь о в. Пішли, пішли, нікого.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Ах, коли б ви знали, як я вся тремтіла! Такого ж справді ще ніколи не було зо мною. Але який страшний оцей Яічниця! Який він буде тиран для дружини. Мені все так і здається, що він зараз повернеться.

К о ч к а р ь о в. О, нізащо не повернеться! Я ставлю голову, коли хтось із них двох поткне сюди носа.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. А третій?

Кочкар'юв. Який третій?

Жевакін (*висовує голову в двері*). До смерті хочеться знати, як вона буде висловлюватись про мене своїм ротиком... пуп'яночок отакий!

Агафія Тихонівна. А Балтазар Балтазарович?

Жевакін. А ось воно! ось воно! (*Потирає руки.*)

Кочкар'юв. Ото лихо! Я думав, про кого ви говорите. Та це ж просто чорт знає що, несосвітений дурень.

Жевакін. Це що таке? Цього вже я, признаюсь, ніяк не розумію.

Агафія Тихонівна. А він, проте, на вигляд здався мені дуже хорошою людиною.

Кочкар'юв. П'яниця!

Жевакін. Їй-богу, не розумію.

Агафія Тихонівна. Невже і п'яниця ще?

Кочкар'юв. Змилуйтеся, страшенний мерзотник.

Жевакін (*голосно*). Ні, дозвольте, цього вже я аж ніяк не просив вас говорити. Щонебудь сказати на мою користь, похвалити — інша справа; а щоб таким чином, отакими словами — вже дозвольте хіба когось іншого, а я вже слуга покірний.

Кочкар'юв (*набік*). Як це надало йому підвернутися? (*До Агафії Тихонівни тихо.*) Дивіться, дивіться: на ногах не держиться. Отаке мислите щодня виписує. Проженіть його, та й усе! (*Набік.*) А Подколосьіна нема й нема. Який мерзотник! Ну вже ж і помшусь на ньому. (*Виходить.*)

Я В А Х

Агафія Тихонівна і Жевакін.

Жевакін (*набік*). Обіцяв хвалити, а замість того вилаяв! предивна людина! (*Голосно.*) Ви, добродійко, не вірте...

Агафія Тихонівна. Пробачте, мені щось нездужається... болить голова. (*Хоче піти.*)

Жевакін. А може, вам щось у мені не подобається? (*Показуючи на голову.*) Ви не дивіться, що в мене тут маленька лисина. Це нічого, це від лихоманки; волосся зразу виросте.

Агафія Тихонівна. Мені однаково, хоч би що у вас там було.

Жевакін. У мене, добродійко... Якщо одягну чорний фрак, то колір лиця побілішає.

Агафія Тихонівна. Для вас краще. Прощавайте. (*Виходить.*)

Я В А ХІ

Жевакін сам, говорить услід їй.

Добродійко, дозвольте, скажіть причину: через що? чому? Хіба маю я якусь істотну ваду, чи що?.. Пішла! Предивний випадок! Ось уже чи не в сімнадцятий раз трапляється зо мною, і все майже однаковим чином: здається, так спочатку все добре, а як дійде діло до кінця — дивись і відмовлять. (*Ходить по кімнаті в роздумі.*) Так. От ця вже буде чи не сімнадцята наречена! І чого ж їй,

однак, хочеться? Чого б їй, приміром, той?.. з якої речі... (*Подумавши.*) Темно, надзвичайно темно! Якби ж був нехороший чимось. (*Обдивляється.*) Здається, цього сказати не можна: все, слава богу, натура не обідила. Незрозуміло. Хіба чи не піти додому і поритися в скриньці? Там у мене були віршики, проти яких, справді, жодна не встоїть... Їй-богу, розумом не збагнеш. Спочатку, здається, поталанило... Мабуть, доведеться повернути назад голоблі. А шкода, справді шкода. (*Виходить.*)

Я В А XII

П о д к о л ь о с і н і К о ч к а р ь о в входять
і обидва оглядаються назад.

К о ч к а р ь о в. Він не помітив нас! Бачив, з яким довгим носом вийшов?

П о д к о л ь о с і н. Невже йому також одмовлено, як і тим?

К о ч к а р ь о в. Рішуче!

П о д к о л ь о с і н (*самовдоволено усміхається*). А преконфузно, одначе, мабуть, коли одмовлять.

К о ч к а р ь о в. Ще б пак!

П о д к о л ь о с і н. Я все ще не вірю, щоб вона прямо сказала, ніби дає перевагу мені перед усіма.

К о ч к а р ь о в. Що ти — дає перевагу! Вона від тебе просто без пам'яті. Така любов: самих імен яких понадавала, такий запал, просто аж кипить!

П о д к о л ь о с і н (*самовдоволено усміхається*). А й справді, жінка, як схоче, яких

тільки слів не наговорить. Увік би не вигав: мордашечка, комашечка, чорнушка...

Кочкар'юв. Та що це за слова! От як одружишся, так ти побачиш у перші два місяці, які підуть слова. Просто, брат, так і танеш.

Подкольосін (*усміхається*). Хіба?

Кочкар'юв. Як чесна людина. Послухай, однак, треба ж швидше до діла. Скажи їй і відкрий їй цієї ж хвилини серце і вимагай руки.

Подкольосін. Та як же цієї хвилини? що ти!

Кочкар'юв. Неодмінно цієї ж хвилини... А ось і вона сама.

Я В А XIII

Ті ж і Агафія Тихонівна.

Кочкар'юв. Я привів до вас, добродійко, смертного, якого ви бачите. Ще ніколи не було такого закоханого, просто, не приведи бог — і ворогові не побажаю.

Подкольосін (*штовхаючи його під руку, тихо*). Ну, ти вже, брат, здається, занадто.

Кочкар'юв (*до нього*). Нічого, нічого! (*До неї тихо*.) Будьте сміливіші, він дуже тихий, намагайтеся бути якнайрозв'язнішою. Поверніть так ото бровами або, опустивши очі, так раптом і зріжте його, вражу душу, або випніть йому як-небудь плече, і хай, мерзотник, дивиться! Даремно, між іншим, ви не одягли сукні з короткими рукавами; а

проте й ця хороша. (*Голосно.*) Ну, я залишаю вас у приємнім товаристві! Я на хвилину зазирну тільки до вас в їдальню й на кухню; треба розпорядитись, зараз прийде офіціант, якому замовлено вечерю; може, і вина принесені... До побачення! (*До Подкольосіна.*) Сміливіше, сміливіше! (*Виходить.*)

Я В А XIV

Подкольосіні Агафія Тихонівна.

Агафія Тихонівна. Прошу ласкаво — сідайте.

Сідають і мовчать.

Подкольосін. Ви, панночко, любите кататись?

Агафія Тихонівна. Як кататись?

Подкольосін. На дачі дуже приємно літом кататись на човні.

Агафія Тихонівна. Так, іноді із знайомими прогулюємось.

Подкольосін. Яке от літо буде — невідомо.

Агафія Тихонівна. А бажано, щоб було хороше.

Обоє мовчать.

Подкольосін. Ви, панночко, яку квітку більше любите?

Агафія Тихонівна. Котра сильніше пахне: гвоздику.

Подкольосін. Дамам дуже личать квіти.

Агафія Тихонівна. Так, приємна розвага.

Мовчання.

Агафія Тихонівна. В якій церкві ви були минулої неділі?

Подкольосін. У Вознесенській, а тиждень тому був у Казанському соборі. Проте, молитись однаково в будь-якій церкві. У тій тільки прикраси кращі.

Мовчать. Подкольосін тарабанить пальцями по столу.

Подкольосін. От скоро буде катерингофське гуляння.

Агафія Тихонівна. Так, за місяць, здається.

Подкольосін. Навіть і місяця не буде.

Агафія Тихонівна. Мабуть, веселе буде гуляння.

Подкольосін. Сьогодні восьме число. (*Рахує на пальцях.*) Дев'яте, десяте, одинадцяте... за двадцять два дні.

Агафія Тихонівна. Уявіть, як скоро!

Подкольосін. Я сьогоднішнього дня навіть не рахую.

Мовчання.

Подкольосін. Який сміливий російський народ!

Агафія Тихонівна. Як?

Подкольосін. А робітники. Стоять на самім вершечку... Я проходив повз будинок, так штукатур штукатурить і не боїться нічого.

Агафія Тихонівна. Так. Та це ж де саме?

Подкольосін. А от по дорозі, де я щодня в департамент ходжу. Я ж кожного дня ходжу на посаду.

Мовчання. Подкольосін знову починає тарабанити пальцями, нарешті береться за капелюх і розкланюється.

Агафія Тихонівна. А ви вже хочете?..

Подкольосін. Так. Пробачте, що, може, набрид вам.

Агафія Тихонівна. Як можна! Навпаки, я повинна дякувати вам за таке проведення часу.

Подкольосін (*усміхаючись*). А мені так, справді, здається, що я набрид.

Агафія Тихонівна. Ах, їй-богу, ні.

Подкольосін. Ну так коли ні, то дозвольте мені і іншим часом, вечірком коли-небудь...

Агафія Тихонівна. Дуже приємно.

Розкланюються. Подкольосін виходить.

Я В А XV

Агафія Тихонівна сама.

Яка достойна людина! Я тепер тільки взнала його як слід; справді, не можна не покохати: і скромний, і розсудливий. Так, приятель його допіру справедливо сказав; шкода тільки, що він так швидко пішов, а я б

іще хотіла його послухати. Як приємно з ним розмовляти! І головне те добре, що не теревенить. Я хотіла була теж йому словоць два сказати, та, признаюсь, злякалася, серце так стало битись... Яка чудова людина! Піду розкажу тітоньці. (*Виходить.*)

Я В А XVI

П о д к о л ь о с і н і К о ч к а р ь о в в х о д я т ь.

К о ч к а р ь о в. Та чому додому? Дурниці які! чому додому?

П о д к о л ь о с і н. А чого мені залишатись тут? Я ж уже все сказав, що слід.

К о ч к а р ь о в. Значить, серце ти їй уже відкрив?

П о д к о л ь о с і н. От хіба тільки, що серця ще не відкрив.

К о ч к а р ь о в. От тобі й маєш! А чому не відкрив?

П о д к о л ь о с і н. Ну, та як же ти хочеш, не поговоривши спочатку ні про що, раптом, ні сіло ні впало, сказати: «Добродійко, давайте я з вами ожениюсь!»

К о ч к а р ь о в. Ну, та про що ж, про які дурниці ви говорили цілих півгодини?

П о д к о л ь о с і н. Ну, ми переговарили про все. І, признаюсь, я дуже задоволений; з великою приємністю провів час.

К о ч к а р ь о в. Та послухай, зміркуй ти сам: коли ж ми все це встигнемо? Адже за годину треба їхати до церкви вінчатися.

П о д к о л ь о с і н. Що ти, з глузду з'їхав? Сьогодні вінчатись?

Кочкар'ю в. А чому ні?

Подкольосін. Сьогодні вінчатись?

Кочкар'ю в. Та ти ж сам дав слово, сказав, що як тільки женихів буде прогнано — зараз же згодний оженитись.

Подкольосін. Ну, я й тепер не від того. Тільки ж не зараз; місяць принаймні треба дати перепочити.

Кочкар'ю в. Місяць!

Подкольосін. Ну, звичайно.

Кочкар'ю в. Та ти збожеволів, чи що?

Подкольосін. Та менш як за місяць не можна.

Кочкар'ю в. Та я ж офіціантові замовив вечерю, дурбасе такий! Ну, послухай, Іване Кузьмичу, не супереч, душечко, женись тепер.

Подкольосін. Та борони боже, що ти говориш? як це тепер?

Кочкар'ю в. Іване Кузьмичу, ну я тебе прошу. Коли не хочеш для себе, то для мене принаймні.

Подкольосін. Та, їй-право, не можна.

Кочкар'ю в. Можна, серце, все можна. Ну, прошу тебе, не капризуй, душечко.

Подкольосін. Та, їй-право, ні. Ніяково, зовсім ніяково.

Кочкар'ю в. Та що ніяково? хто тобі це сказав? Ти розсуди сам. Адже ти людина розумна. Я кажу тобі це не для того, щоб до тебе підлабузнитись, не тому, що ти експедитор, а просто говорю з любові... Ну годі ж, душечко, вирішуй, глянь оком розсудливої людини.

П о д к о л ь о с і н. Та коли б можна було, я б...

К о ч к а р ь о в. Іване Кузьмичу! Любенький, серденько, ну хочеш, я навколішки перед тобою стану?

П о д к о л ь о с і н. Та навіщо?

К о ч к а р ь о в (*стає навколішки*). Ну, от я й навколішках! Ну, бачиш сам, прошу тебе. Вік не забуду твоєї послуги, не супереч, душечко!

П о д к о л ь о с і н. Ну, не можна, брат, їй же богу, не можна.

К о ч к а р ь о в (*підводячись, сердито*). Свиня!

П о д к о л ь о с і н. Ну що ж, лайся!

К о ч к а р ь о в. Дурень! Ще ніколи не було такого.

П о д к о л ь о с і н. Лайся, лайся.

К о ч к а р ь о в. А для кого я старався, заради чого бився? Все для твоєї, дурню, користі. Мені-то що? Я зараз кину тебе; мені яке діло?

П о д к о л ь о с і н. Та хто ж тебе прохав клопотатись? Що ж, кидай.

К о ч к а р ь о в. Та ти ж пропадеш, ти ж без мене нічого не зробиш. Не жени тебе, ти ж навіки залишишся дурнем.

П о д к о л ь о с і н. А тобі що до того?

К о ч к а р ь о в. Про тебе, бовдуре, дбаю.

П о д к о л ь о с і н. Я не бажаю твого дбання.

К о ч к а р ь о в. Ну то й іди к чорту!

П о д к о л ь о с і н. Ну й піду!

К о ч к а р ь о в. Туди тобі й дорога!

П о д к о л ь о с і н. Що ж, і піду!

Кочкар'ю в. Іди, йди, і щоб ти там одразу поламав собі ногу. От від душі бажаю тобі, щоб п'яний візник в'їхав тобі дишлем у самісіньку пельку! Ганчірка, а не чиновник! От заприсягаюсь, що тепер між нами все кінчилось, і на очі мені не показуйся!

Подколюсін. І не покажусь. (*Виходить.*)

Кочкар'ю в. До диявола, до старого свого приятеля! (*Відчиняє двері і кричить йому вслід.*) Дурень!

Я В А XVII

Кочкар'ю в сам, ходить швидко взад і вперед.

Ну чи було коли-небудь видано на світі отаку людину? Отакого дурня! Та коли вже пішло на правду, то й я хороший. Ну, скажіть, будь ласка, от я на вас усіх пошлюся. Ну чи не йолоп я, не дурень? Заради чого б'юсь, кричу, аж горло пересохло? Скажіть, що він мені? рідня, чи що? І що я йому: нянька, тітка, свекруха, кума, чи що? За якого ж диявола, чого, чого я клопочусь за нього, не даю собі спокою, лиха година прибрала б його зовсім? — Просто чортзна-чого! От підійти, спитай іноді людину, задля чого вона щось робить! Отакий мерзотник! Яка противнюща, підла пика! Узяв би тебе, дурну животину, та щиглями б тебе в ніс, у вуха, в рот, у зуби, — у всі місця! (*У гніві дає кілька щиглів у повітря.*) А от що найдосадніше: пішов собі — йому і горя мало. З нього все це, як з гусака вода — от що нестерпно! Підє собі

на квартиру, лежатиме та з люльки попихуватиме. Яке противнуще створіння! Бувають огидні пики, а такої просто не видумаєш; не вигадаеть гірше цієї пики, їй-богу, не вигадаеть. Так от же ні, піду, навмисне поверну його, ледацюгу! Не дам ушитися, піду приведу паскуду! (*Вибігає.*)

Я В А XVIII

А г а ф і я Т и х о н і в н а в х о д и т ь .

Справді, так ото серце б'ється, що й не сказати. Скрізь, хоч куди повернусь, скрізь так от і стоїть Іван Кузьмич. От уже правда, що від долі не захищаєшся. Допіру хотіла була думати зовсім про інше, але хоч за що візьмусь — пробувала мотати нитки, шила ридикюль — а Іван Кузьмич так от і лізе в руку. (*Помовчала.*) І так от, нарешті, чекає мене переміна стану! Візьмуть мене, поведуть до церкви... потім залишать саму з мужчиною — ух. Дрож так мене й проймає. Прощавай, колишнє моє дівоче життя. (*Плаче.*) Скільки років прожила спокійно... От жила, жила — а тепер доводиться виходити заміж! Самих турбот скільки; діти, хлопчики, народ забіякуватий, а там і дівчатка підуть; попідростають — видавай їх заміж. Добре ще, коли вийдуть за путніх, а як за п'яниць або за таких, що готовий сьогодні ж поставити на карту геть усе, що є на ньому! (*Починає потроху знову ридати.*) Не вдалось і повеселитися мені в дівочому стані, і двадцяти семи років не продіувала... (*Змінюючи голос.*) Та що ж Іван Кузьмич так довго бариться?

Агафія Тихонівна і Подкольосін
(його випихає на сцену з дверей двома руками
Кочкар'ов).

Подкольосін (*затинаючись*). Я прийшов вам, добродійко, пояснити одне дільце... Тільки я б хотів перше знати, чи не здасться воно вам дивним?

Агафія Тихонівна (*опускаючи очі*). А що таке?

Подкольосін. Ні, добродійко, ви скажіть наперед: чи не здасться вам дивно?

Агафія Тихонівна (*так само*). Не можу знати, що таке.

Подкольосін. Але признайтеся: справді ж вам здасться дивним те, що я вам скажу?

Агафія Тихонівна. Змилуйтесь, як можна, щоб було дивно — від вас усе приємно чути.

Подкольосін. Але цього ви ще ніколи не чули. (*Агафія Тихонівна опускає ще нижче очі; в цей час входить потихеньку Кочкар'ов і стає у нього за плечима.*) Це от у чім... Але хай краще я вам скажу коли-небудь потім.

Агафія Тихонівна. А що ж це таке?

Подкольосін. А це... Я хотів був, признаюсь, тепер освідчити вам, та все ще якось сумніваюсь.

Кочкар'ов (*про себе, складаючи руки*). Господи ти боже мій, що це за людина! Це просто стара бабська пантофля, а не людина, глум з людини, сатира на людей!

Агафія Тихонівна. Чого ж ви сумніваєтесь?

Подкольосін. Та все якось бере сумнів.

Кочкар'ов (голосно). Як це по-дурному, як це по-дурному! Та ви, панночко, бачите: він просить руки вашої, бажає освідчити, що він без вас не може жити, існувати. Питає тільки, чи згодні ви його ошчасливити?

Подкольосін (майже злякавшись, штовхає його, швидко говорячи). Змилуйся, що ти!

Кочкар'ов. То що ж, панночко, чи зважуєтесь ви цьому смертному принести щастя?

Агафія Тихонівна. Я ніяк не смію думати, щоб я могла принести щастя... а проте я згодна.

Кочкар'ов. Натурально, натурально, так би й давно. Давайте ваші руки!

Подкольосін. Зараз! (Хоче щось сказати йому на вухо; Кочкар'ов показує йому кулака і насуплює брови; він дає руку.)

Кочкар'ов (з'єднуючи руки). Ну, бог вас благословить. Згодний і схвалюю ваш союз. Шлюб це є така справа... Це не те, що взяв візника та й поїхав кудись; це обов'язок зовсім іншого роду, це обов'язок... Тепер от тільки мені часу нема, а потім я розкажу тобі, що це за обов'язок. Ну, Іване Кузьмичу, поцілуй свою наречену. Ти тепер можеш це зробити. Ти тепер повинен це зробити. (Агафія Тихонівна опускає очі.) Нічого, нічого, добродійко; це так належить, хай поцілує.

П о д к о л ь о с і н. Ні, добродійко, дозвольте, тепер уже дозвольте. (*Цілує її і бере за руку.*) Яка прекрасна ручка! Чому у вас, добродійко, така прекрасна ручка?.. Та дозвольте, добродійко, хочу, щоб цієї ж години було вінчання, неодмінно цієї ж години.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Як цієї ж години? Та це ж, може, дуже скоро.

П о д к о л ь о с і н. І чути не хочу! Хочу ще скоріше, щоб цієї ж хвилини було вінчання.

К о ч к а р ь о в. Браво! добре! Благородна людина! Я, признаюсь, завжди чекав од тебе багато в майбутньому! Ви, панночко, справді поспішіть тепер швидше одягтися; я, правду казавши, послав уже по карету і напросив гостей. Вони всі тепер поїхали просто до церкви. Адже у вас вінчальна сукня готова, я знаю.

А г а ф і я Т и х о н і в н а. Якже, давно готова. Я за хвилинку одягнуся.

Я В А Х Х

К о ч к а р ь о в і П о д к о л ь о с і н.

П о д к о л ь о с і н. Ну, друже, дякую! Тепер я бачу всю твою послугу. Батько рідний для мене не зробив би того, що ти. Бачу, що ти робив із дружби. Спасибі, брат, вік пам'ятатиму твою послугу. (*Зворушений.*) Наступної весни відвідаю неодмінно могилу твого батька.

К о ч к а р ь о в. Нічого, друже, я й сам радий. Ну, підійди, я тебе поцілую. (*Цілує*

його в одну щоку, а потім у другу.) Дай бог, щоб ти прожив благополучно (*цілюються*), приємно і в достатках, щоб дітей нажив купу...

П о д к о л ь о с і н. Дякую, друже. Іменно, нарешті тепер тільки я дізнався, що таке життя. Тепер передо мною постав зовсім новий світ, тепер я от бачу, що все це рухається, живе, почуває, так якось випаровується, так якось, не знаєш навіть сам, що воно робиться. А раніше я нічого цього не бачив, не розумів, тобто просто був позбавлений всякого знання, не роздумував, не заглиблювався і жив, як і всяка інша людина живе.

К о ч к а р ь о в. Радий, радий. Тепер я піду, подивлюся тільки, як приготували стіл, за хвилину повернуся. (*Набік.*) А капелюха, проте, на всяк випадок краще приховати. (*Забирає капелюха з собою.*)

Я В А Х Х І

П о д к о л ь о с і н сам.

Справді, що я був досі? Чи розумів я значення життя? Не розумів, нічого не розумів. Ну, який був мій холостяцький вік? Що я значив, що я робив? Жив, жив, служив, ходив у департамент, обідав, спав, — словом, була на світі найпустіша і найзвичайніша людина. Тільки тепер бачиш, які дурні всі, що не женяться; а коли роздивитись, яка сила людей перебуває в такій сліпоті. Якби я був десь государем, я б дав повеління женитися всім, геть усім, щоб у мене в державі не було жодної нежонатой людини. — Справді, як подумаєш: за кілька хвилин і вже будеш жо-

натий. Раптом зазнаєш блаженства, яке справді буває тільки хіба в казках, якого просто навіть не висловиш, та й слів не знайдеш, щоб висловити. *(Після деякого мовчання.)* Однак хоч що там говори, а якось навіть робиться лячно, як добре про це подумаєш. На все життя, на цілий вік, як би там не було, зв'язати себе, і вже потім ні відмови, ні каяття, нічого, нічого — все скінчено, все зроблено. Вже от навіть і тепер назад ніяк не можна податися; за хвилину і під вінець; піти навіть не можна, там уже й карета, і все вже готове. А хіба таки не можна втекти? Якже, розуміється, не можна: там на дверях і скрізь стоять люди, ну, спитають: чого? Не можна, ні. А от вікно одчинене; що, коли у вікно? Ні, не можна; якже, і непристойно, та й високо. *(Підходить до вікна.)* Ну, ще не так високо: тільки самий підмурок, та й той низенький. — Ну ні, як же, зо мною навіть нема капелюха. Як же без капелюха? Ніяково. А невже, однак, не можна без капелюха? А що якби спробувати, га? Спробувати, чи що? *(Стає на вікно і, промовивши «Господи, благослови!», зіскакує на вулицю; за сценою крикче й охає.)* Ох! однак і високо ж! Ей. візник!

Г о л о с в і з н и к а. Подавати, чи що?

Г о л о с П о д к о л ь о с і н а. На Канавку, біля Семенівського мосту.

Г о л о с в і з н и к а. Гривеник, не дорого.

Г о л о с П о д к о л ь о с і н а. Давай! паняй!

Чути — поїхала дроздка.

Я В А XXII

Агафія Тихонівна (*входить у вінчальній сукні, боязко і опустивши голову*). І сама не знаю, що зо мною таке! Знову зробилося соромно, і вся тремчу. Ах! якби його хоч на хвилинку в цей час не було в кімнаті, якби він чогось вийшов! (*Боязко озирється*.) Та де ж це він? Нікого нема. Куди ж він вийшов? (*Одчиняє двері до передпокою і говорить туди*.) Текле, куди пішов Іван Кузьмич?

Голос Теклі. Та він там.

Агафія Тихонівна. Та де ж там?

Текля (*входить*). Таж він тут сидів у кімнаті.

Агафія Тихонівна. Таж нема його, ти бачиш.

Текля. Ну та з кімнати він теж не виходив, я сиділа в передпокої.

Агафія Тихонівна. Та де ж він?

Текля. Я вже не знаю; чи не вийшов другим ходом, чорними сходами, або чи не сидить у кімнаті Орини Пантелеймонівни?

Агафія Тихонівна. Тіточко! тіточко!

Я В А XXIII

Ті ж і Орина Пантелеймонівна.

Орина Пантелеймонівна (*вичепурена*). А що таке?

Агафія Тихонівна. Іван Кузьмич у вас?

Орина Пантелеймонівна. Ні, він тут має бути, до мене не заходив.

Текля. Ну, та і в передпокої теж не був, я ж сиділа.

Агафія Тихонівна. Ну, то й тут його нема, ви ж бачите.

Я В А XXIV

Ті ж і Кочкарьов.

Кочкарьов. А що таке?

Агафія Тихонівна. Та Івана Кузьмича нема.

Кочкарьов. Як нема? втік?

Агафія Тихонівна. Ні, і не втік навіть.

Кочкарьов. Як же, і нема, і не втік?

Текля. Куди ж бо він міг зникнути, ніяк не збагну. У передпокої я все сиділа і з місця не сходила.

Орина Пантелеймонівна. Ну вже чорними сходами ніяк не міг пройти.

Кочкарьов. Як же, чортяка його бери? Адже пропасти, не виходячи з кімнати, він теж ніяк не міг. Хіба чи не заховався десь?... Іване Кузьмичу! де ти? не пустуй, годі, виходь швидше! Ну що за жарти такі? до церкви давно пора! *(Зазирає на шафу, ско-са подивляється навіть під стільці.)* Незрозуміло! Але ні, він не міг утекти, ніяким чином не міг. Він тут, у тій кімнаті і капелюх, я його навмисне поклав туди.

Орина Пантелеймонівна. Хіба спитати дівчинку. Вона все стояла на вулиці, чи не знає вона чогось... Дуняшко! Дуняшко!..

Ті ж і Д у н я ш к а.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. Де Іван Кузьмич, ти не бачила?

Д у н я ш к а. Та вони вискочили у вікно.

Агафія Тихонівна скрикує, сплеснувши руками.

В с і т р о є. У вікно?

Д у н я ш к а. Еге ж, а потім, як вискочили, взяли візника й поїхали.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а. Та ти правду кажеш?

К о ч к а р ь о в. Брешеш, не може бути!

Д у н я ш к а. Їй-богу, вискочили! Он і купець із крамнички з дрібним крамом бачив. Найняли за гривеника візника і поїхали.

О р и н а П а н т е л е й м о н і в н а (*підступаючи до Кочкарьова*). Що ж, батеньку, на глум хіба, чи як? Поглузувати з нас задумали? на ганьбу хіба ми вам дісталися, чи що? Та я щостий десяток живу, а такого сорому ще не наживала. Та я за це, батеньку, вам плюну в лице, коли ви чесна людина. Та ви після цього паскуда, коли ви чесна людина. Осоромити перед усім світом дівчину! Я мужичка, та не зроблю цього. А ще й дворянин! Видно, тільки на капості та на шахрайства у вас вистачає дворянства! (*Виходить сердита і виводить Агафію Тихонівну.*)

Кочкарьов стоїть як приголомшений.

Т е к л я. Що? А ось він той, що знає, як провести справу! Без свахи вміє справити весілля! Та в мене хай такі та он які женихи,

обскубані й усякі, та вже таких, щоб стрибали у вікна — таких нема, прошу пробачити.

К о ч к а р ь о в. Це дурниці, це не так, я побіжу до нього, я поверну його! (*Виходить.*)

Т е к л я. Так, піди ти, поверни. Діла шлюбного не знаєш, чи що? Ще якби в двері вискочив — інша справа, а вже коли жених та шмигонув у вікно — тут уже просто моє шанування!

Редактор *В. А. Костюченко*
Художник *К. К. Калугін*
Художн. редактор *А. М. Дев'янін*
Техн. редактор *О. Г. Олешкевич*
Коректор *І. Г. Адамець*

Николай Васильевич Гоголь. Женитьба.

(На українском языке)

БФ 02798. Здано на виробництво 14/II 1956 р. Підписано до друку 14/III 1956 р. Формат паперу 70×92/32. Папер. арк. 1,25. Друк. арк. 2,925. Обліково-видавн. арк. 3,045. Ціна 1 крб. 80 коп. Замовл. 662. Тираж 8 000.

Надруковано з матриць Київської книжково-журнальної ф-ки в 4-ій поліграфічній фабриці Голооввидаву Міністерства культури УРСР, Київ, пл. Калініна, 2.

1 крб. 80 коп.